

Gran Teatre del Liceu

Turandot

GIACOMO PUCCINI

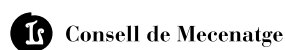
Amb el patrocini en exclusiva de:

Fundación
BBVA

Temporada 2023-2024

Fundació Gran Teatre del Liceu

Patronat de la Fundació del Gran Teatre del Liceu

President d'honor

Pere Aragonès García

President del patronat

Salvador Alemany Mas

Vicepresidenta primera

Nàtalia Garriga Ibáñez

Vicepresident segon

Isaac Sastre de Diego

Vicepresident tercer

Maria Eugènia Gay Rosell

Vicepresidenta quarta

Lluïsa Moret Sabidó

Vocals representants de la Generalitat de Catalunya

Jordi Foz Dalmau, Irene Rigau Oliver, Josep Ferran Vives Gràcia,

Àngels Barbarà Fondevila

Vocals representants del Ministerio de Cultura y Deporte

Maria Pérez Sánchez-Laulhé, Joan Francesc Marco Conchillo,

Àngels Ingla Mas, Helena Guardans Cambó

Vocals representants de l'Ajuntament de Barcelona

Xavier Marcé Carol, Sara Jaurrieta Guarner

Vocal representant de la Diputació de Barcelona

Pendent de designació

Vocals representants de la Societat del Gran Teatre del Liceu

Manuel Busquet Arrufat, Ignasi Borrell Roca, Josep Maria

Coronas Guinart, Javier Coll Olalla, Àgueda Viñamata

y de Urruela

Vocals representants del Consell de Mecenatge

Luis Herrero Borque, Elisa Durán Montolío, Rosario Cabané

Bienert, José Manuel Casas Aljama

Patró d'honor

Josep Vilasau Salat

Secretari no patró

Joaquim Badia Armengol

Director general

Valentí Oviedo Cornejo

Comissió Executiva de la Fundació del Gran Teatre del Liceu

President

Salvador Alemany Mas

Vocals representants de la Generalitat de Catalunya

Nàtalia Garriga Ibáñez, Jordi Foz Dalmau

Vocals representants del Ministerio de Cultura y Deporte

Joan Francesc Marco Conchillo, Ana Belén Faus Guijarro

Vocals representants de l'Ajuntament de Barcelona

Xavier Marcé Carol, Sara Jaurrieta Guarner

Vocal representant de la Diputació de Barcelona

Pendent de designació

Vocals representants de la Societat del Gran Teatre del Liceu

Manuel Busquet Arrufat, Javier Coll Olalla

Vocals representants del Consell de Mecenatge

Luis Herrero Borque, Elisa Durán Montolío

Secretari

Joaquim Badia Armengol

Director general

Valentí Oviedo Cornejo

Gran Teatre
del Liceu

A tots els que
ho feu possible...

TEMPORADA ARTÍSTICA

Mecenes

[Tornar a l'índex](#)

Col·laboradors del 175è aniversari

Patrocinadors

Protectors

[Tornar a l'índex](#)

Col·laboradors

//ABANCA
Privada

accenture

**Amics
del Liceu**

IBDO

Bonpreu

ESCLAT

Caixa d'Enginyers

CATALONIA
• HOTELS & RESORTS •

**CEMENTOS
MOLINS**

Coca-Cola

COMSA
CORPORACIÓN

EDM

eurofragance

factorenergia

Fra Diavolo
EL PLACER DE L'OPERA

FC BARCELONA

**LOEWE
FUNDACIÓN**

**FUNDACIÓ
CASTELL DE PERALADA**

GRUNDIG

helvetia

hispasat

indra

KPMG

**LA ROCA
VILLAGE**

LOTERÍAS
Y APUESTAS DEL ESTADO

matholding

moventia
100
anys
Connectant
moments

Pérez-Llorca

Proclínica Group

saba

Sauleda

serveo

Sifu

SUMAROCA

**THE
SOCIAL
HUB**

vitaly

vueling

**ALMA
Barcelona**

**Col·legi Oficial
d'Agents Comercials
de Barcelona
-COACB-**

**EL PALACE
BARCELONA**

FGC
Ferrocarrils
de la Generalitat
de Catalunya

**FRIT
RAVICH**

hp

JARCLOS

MANGO

MONTIBELLO
EXPERIENCE BEAUTY

Mitjans de comunicació

LA VANGUARDIA

el Periódico

ara.cat

3 Cat

rtve
Catalunya

Time Out
BARCELONA

SpainMedia

SER
CATALUNYA

COPE
CATALUNYA

EL PUNT AVUI

MAIN

**ONDA
CERO**

ABC

Unidad Editorial

RAC1

EL PAÍS

Clear Channel

THE NEW BARCELONA POST

ÓA
ÓPERA
ACTUAL

[Tornar a l'índex](#)

EL PETIT LICEU I LICEUAPRÈN

LICEUNDER35

LICEUAPROPA

Gran Teatre
del Liceu

Moltes gràcies!

[Tornar a l'índex](#)

Junta benefactors

Presidenta

Cucha Cabané

Vicepresidenta

Elena Barraquer

Carlos Abrial
 Ramon Agenjo
 Alfons Agulló
 Eulàlia Alari
 Muntsa Alcañiz
 Salvador Alemany
 Laura Álvarez
 Mercedes Álvarez
 Alicia Arboix
 Pere Armadàs
 Esperanza Aubert
 Luis Bach
 Josep Balcells
 Marc Balcells
 Mercedes Barceló
 Simon P. Barceló
 Rafael Barraquer
 David Barroso
 Núria Basi
 Mercedes Basso
 Carmen Bastardas
 Margarita Batllori
 David Bermejo
 Manuel Bertran
 Ignacio Borrell
 Agustí Bou
 Josep M. Bové
 Marta Bueno
 Carmen Buqueras
 Jordi Calonge
 Joan Camprubi
 Ramona Canals
 Rosa Carcas
 Montserrat Cardelús
 Alejandro Caro
 Aurora Catà
 María Cruz Caturla
 Ramon Centelles
 Guzmán Clavel
 Sergio Corbera
 Javier Cornejo
 Luis Crispi
 Maite Cuffí
 Rosa Cullell
 Cuca Cumellas
 Lluís de la Rosa
 Ignacia de Pano
 M. Dolors i Francesc
 Meya Durall
 Mercedes Duran
 Francisco Egea
 M. Isabel Elduque
 Fernando Encinar
 M. José Enguix
 Aranzazu Escudero

Joan Esquirol
 Antonio Establés
 Patricia Estany
 Marisa Falcó
 Bettina Farreras
 Ignacio Feijoo
 Cristina Ferrando
 Magda Ferrer-Dalmau
 Inés Fisas
 Ricardo Fisas
 Santiago Fisas
 Albert Foraster
 Mercedes Fuster
 José Gabeiras
 Gabriela Gálcerán
 Gema Galdón
 Jorge Gallardo
 Beatriz García-Sarabia
 Manuel Gari
 Albert Garriga
 Pau Gasol
 Francisco Gaudier
 Anna Gener
 Lluís M. Ginjaume
 Ezequiel Giró
 M. Inmaculada Gómez
 Andrea Gömöry
 Albert Gost
 Casimiro Gracia
 Jaume Graell
 Quica Graells
 Ainhoa Grandes
 Francisco A. Granero
 Pere Grau
 Calamanda Grifoll
 Poppy Grijalbo
 Helena Guardans
 Pau Guardans
 Maria Guasch
 Bernardo Hernández
 Joaquim Herrera
 Pepita Izquierdo
 Gabriel Jené
 Josep Juanpere
 Iolanda Latorre
 Sofia Lluch
 Ma. Teresa Machado
 Waltraud Maczassek
 Rocio Maestre
 Carmen Marsá
 Cristina Marsal
 Mercedes Marsol
 Josep Milian
 Verónica Mimoun
 Inma Miquel
 José M. Mohedano
 Joan Molins
 Victòria Moncunill
 Chelo Mora
 Juan Pedro Moreno
 Sílvia Muñoz
 Josep Oliu

Magda Onandia
 Victoria Onyós
 Eduardo Ortega
 Montserrat Pinyol
 Ivan Pons
 M. Carmen Pous
 Jordi Puig
 Marian Puig
 Ton Puig
 Gloria Pujol
 Juan Eusebio Pujol
 Victòria Quintana
 Neus Raig
 Juan Bautista Renart
 Ferran Ribó
 Blanca Ripoll
 Joan Roca
 Miquel Roca
 Pedro Roca-Cusachs
 Alfonso Rodés
 Salvador Roviro
 Jacqueline Ruiz
 Josep Sabé
 Francisco Salamero
 Josep Ll. Sanfeliu
 Luis Sans
 Maria Soldevila
 Rafael Soldevila
 Josep Tabernero
 Manuel Terrazo
 Bernat -N. Tiffon
 August Torà
 Ernestina Torelló
 Ana Torredemer
 Josep Turró
 Joan Uriach
 Joaquim Uriach
 Marta Uriach
 Manuel Valderrama
 Carmen Vendrell
 Gloria Ventós
 Josep Viader
 Eduardo Vilá
 Pilar de Vilallonga
 Josep Vilarasau
 Maria Vilardell †
 Luis Villena
 Joaquim Viñas
 Salvador Viñas
 Joaquim Viñas
 Joaquín Viola
 Francisco Wendt
 Lydia de Zuloaga
 Yolanda de Zuloaga

Benefactors del cercle de la dansa

Pitu Lavin
 M. Rosa Ollé
 Adelaida Planella
 Tati Quera

Benefactors internacionals

Pierre Caland
 Johanna Derksen
 Maria Rosela Donahower
 Carmen Egido
 Philina Hsu Chang
 Omer Ali Kocabeyoglu
 Mónica Lafuente
 Barry Lynam
 Cecilia Nordstrom
 Mario Paladini
 Brian Pallas
 Martina Priebe
 Paul Schulz
 Elina Selin
 Karen Swenson
 Verónica Toub
 Michael Winstrøm

Benefactors joves

Alex Agulló
 Max Amat
 Lidia Arcos
 Gonzalo Ayesta
 Ignacio Baselga
 Marc Busquets
 Diana Casajús
 Inés Cuatrecasas
 Marta Cuatrecasas
 Benito Escat
 Luigi Esposito
 Patricia Ferrer
 Pau Font
 Víctor García
 Enric Girona
 Cristina Gómez
 Albert Hernández
 Rodrigo López de Armentia
 Santiago Lucas
 Alexandra Maratchi
 Dídac Marsà
 Marc Mayral
 Blanca Miró
 Juan Molina-Martell
 Elisabeth Montamat
 Felipe Morenés
 Juan Moreno
 Marta Parent
 Miquel Pedrerol
 Santiago Pons-Quintana
 Andrea Puig
 Julia Puig
 Inés Pujol
 Pepe Pujol
 Toni Pujol
 Sara Ramírez
 Ana Recasens
 Patricia Ripollés
 Antonio Roca
 Esperanza Schröder
 Claudia Segura
 Rafael Sicilia
 Manuel Torralba
 Carlos Torres
 Javier Uriach

Gran Teatre del Liceu

COMPARTEIX EL TEU COMPROMÍS

El **programa de Benefactors** és una iniciativa adreçada a tots els que estimen el Liceu i que, amb la seva aportació filantròpica, fan realitat els objectius del Teatre i les seves temporades artístiques

AMB LA

CULTURA I EL LICEU

SER BENEFACTOR ÉS...

Promoure i contribuir a un projecte cultural de referència.

Compartir la passió per la cultura.
Ser protagonista del projecte del Liceu.

CONTACTA'NS

Departament de Patrocini,
Mecenatge i Esdeveniments
meceneseliceubarcelona.cat
93 485 86 31

FES-TE BENEFACTOR

JUNTA DE **Benefactors**

13

—
Fitxa tècnica

25

—
Amb el teló
abaixat

19

—
Orquestra

43

—
Argument
de l'obra

14

—
Fitxa artística

31

—
Turandot

21

Víctor García
de Gomar

51

—
English
synopsis

15

—
Repartiment

39

—
Sobre
la producció

56

Liceu+ Live

61

La xina del
Turandot de
Puccini

Dolors Folch

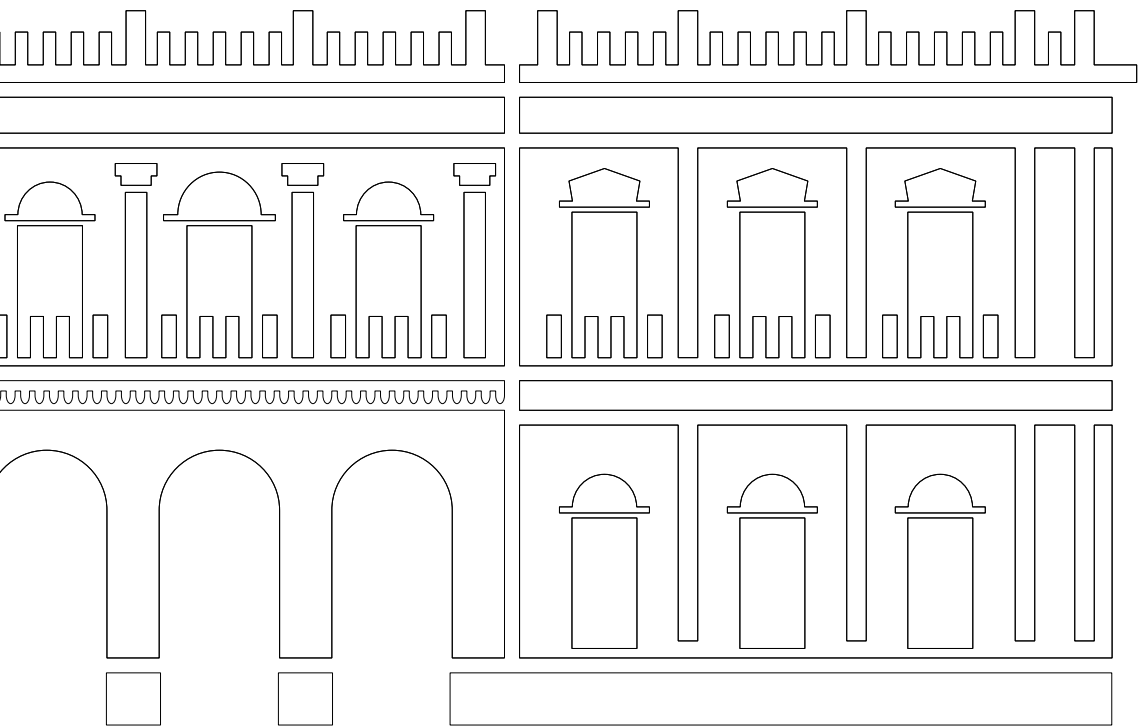
67

Turandot

Jaume Tribó

75

Biografies

PALACIO DEL MARQUÉS DE SALAMANCA

Toda la información
sobre los conciertos:

contrapunto-fbbva.es

TEMPORADA DE MÚSICA
23/24

EL VALOR MÉS ALT
QUAN VULGUI VENDRE ALTA JOIERIA,
DIAMANTS O RELLOTGES

CIRCA®

COMPRADORS D'ALTA JOIERIA, DIAMANTS I RELLOTGES D'ALTA GAMMA

BARCELONA / 93.215.76.78 / PASSEIG DE GRÀCIA 87, ÀTIC

BILBAO / MADRID / VALÈNCIA

NOMÉS AMB CITA PRÈVIA

CIRCABARCELONA.COM

Turandot

GIACOMO PUCCINI

Dramma lirico en tres actes.

Llibret de Giuseppe Adami i Renato Simoni. Últim duo i escena final de Franco Alfano

Del 26 de novembre al 16 de desembre del 2023

25 d'abril del 1926: estrena absoluta al Teatro alla Scala de Milà

30 de desembre del 1928 : estrena a Barcelona al Gran Teatre del Liceu

25 d'octubre del 2019: última representació al Liceu

Total de representacions al Liceu: 86

Novembre 2023		Torn
26	17:00 h	T
28	19:30 h	D-H
29	19:30 h	B
30	19:30 h	PE
Desembre 2023		Torn
2*	19:00 h	C
3	18:00 h	F
4	19:30 h	A
5	19:30 h	PC
9	19:00 h	E
10	18:00 h	PD
11	19:30 h	P
13	19:30 h	-
14	19:30 h	G
15	19:30 h	PB
16	19:00 h	-

*Amb audiodescipció

Durada aproximada: 3h. | **Acte I:** 35 min - **Pausa:** 20 min - **Acte II:** 45 min - **Pausa:** 30 min
- **Acte III:** 45 min

Fitxa artística

Direcció d'escena

Núria Espert

Reposició

Bàrbara Lluch

Escenografia

Ezio Frigerio †

Coreografia

Marco Berriel

Vestuari

Franca Squarciapino

Il·luminació

Vinicio Cheli

Assistència a la direcció d'escena

Anna Ponces

Assistència a la coreografia

Elisa Morris

Assistència al vestuari

Laura Lo Surdo

Assistència a la direcció musical

Diego García Rodríguez

Mestres assistents musicals

Véronique Werklé, Rodrigo de Vera, Françoise Ferrand, David-Huy Nguyen-Phung, Jaume Tribó

Producció

Gran Teatre del Liceu, Asociación Bilbaína de Amigos de la Ópera (ABAO)

Cor Infantil de l'Orfeó Català

Glòria Coma, directora

Cor del Gran Teatre del Liceu

Pablo Assante, director

Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu

Directora

Alondra de la Parra: 26, 28, 29 i 30 de novembre
i 2, 3, 4, 5, 9, 10 i 11 de desembre

Director

Diego García Rodríguez 13, 14, 15
i 16 de desembre

Amb el patrocini en exclusiva de:

Fundación
BBVA

Repartiment

La princesa Turandot

Elena Pankratova: 26 i 29 de novembre
i 2, 4, 9, 11, 14 i 16 de desembre
Ekaterina Semenchuk: 28 i 30 de novembre
i 3, 5, 10, 13 i 15 de desembre

L'emperador Altoum

Siegfried Jerusalem: 26 i 29 de novembre
i 2, 4, 9, 11, 14 i 16 de desembre
Raúl Giménez: 28 i 30 de novembre
i 3, 5, 10, 13 i 15 de desembre

Timur

Marko Mimica: 26 i 29 de novembre
i 2, 4, 9, 11, 14 i 16 de desembre
Adam Palka: 28 i 30 de novembre
i 3, 5, 10, 13 i 15 de desembre

El príncep desconegut, Calaf

Michael Fabiano: 26 i 29 de novembre
i 2, 4, 9, 11, 14 i 16 de desembre
Martin Muehle: 28 i 30 de novembre
i 3, 5, 10, 13 i 15 de desembre

Liù

Vannina Santoni 26 i 29 de novembre
i 3, 5, 11 i 14 de desembre
Marta Mathéu: 28 de novembre
i 2 de desembre
Adriana González 30 de novembre
i 4 i 9 de desembre
Maria Agresta 10, 13, 15 i 16 de desembre

Ping

Manel Esteve

Pang

Moisés Marín

Pong

Antoni Lliteres

Mandarí

David Lagares

Veu del príncep de Pèrsia

Carlos Cremades: 26 i 29 de novembre
i 2, 4, 9, 11, 14 i 16 de desembre
José Luis Casanova: 28 i 30 de novembre
i 3, 5, 10, 13 i 15 de desembre

Serventes

Alexandra Zabala: 26 i 29 de novembre
i 2, 4, 9, 11, 14 i 16 de desembre
Mariel Aguilar: 26 i 29 de novembre
i 2, 4, 9, 11, 14 i 16 de desembre
Oihane Gonzalez: 28 i 30 de novembre
i 3, 5, 10, 13 i 15 de desembre
Yuliia Safonova: 28 i 30 de novembre
i 3, 5, 10, 13 i 15 de desembre

Boia

Virgínia Gimeno

Príncep de Pèrsia

Francisco Gabriel Rivas

Actors i ballarins

Miquel Aguiló
Arnau Álvarez
Eduard Alves
David Aparicio
Ricard Argemí
Lluís Arruga
Claudia Auzinger
Alberto Aymar
Sandra Barroso
Òscar Bosch
Mireia Campo Rodríguez
Cristina Candela
Pablo Capuz
Xavier Casbas
Ricardo Castro
Salvador Esplugas
Tanit Graffelman
Laura Gúbor
Ariadna Jordan
Xevi Jordan
Paco López Romero
Raúl Lorenzo
Luna Maestro
Lenka Maresova
Míriam Martín
Sylvia Martínez Edo
César Martínez
Adrià Monroig
Lucía Olveira
David Ortega
Sara Palomo Kokbøl
Alessandro Papini
Christian Paretas
Germán Parreño
Carla Pizarro
Anna Pomar
Èric Pons
Xavier Ramírez
Sílvia Recasens
Berta Recasens
Carla Ricart
Jaume Roger
Roberta Ruggiero

Jose Ruíz
Gonzalo Sáenz
David de Julio
Adrià Sánchez-Campo
Lia Suárez
Roger Vilà
Gemma Vilallonga

Nenes

26 i 29 de novembre i 2, 4, 9, 11, 14 i 16
de desembre

Cayetana Gámiz
Leyre Martín
Ada Moya
Lola Pleguezuelos
Blanca Prieto

28 i 30 de novembre i 3, 5, 10, 13 i 15
de desembre

Tània Calvo
Elsa Franquesa
Gina Martín
Judit Moriña
Natalia Rodríguez

[Tornar a l'índex](#)

No hi trobareu senyal, però passeu:
endins del marbre esperarà la rosa,
i hi florirà amor perquè ho noteu
sense aixecar la llosa.

Extret de l'obra *La llum constant* (2013)

**Susanna Rafart ha fet una selecció dels seus poemes i versos
per a tots els materials de la temporada 2023/24**

***“Ed il mio bacio
scioglierà
il silenzio che ti fa
mia!”***

Calaf – Puccini, *Turandot*

Acte III, quadre primer

L'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu
amb el seu director titular, Josep Pons.

Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu

L'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu és l'orquestra més antiga de l'Estat espanyol. Durant gairebé 170 anys d'història, l'Orquestra del Gran Teatre del Liceu ha estat dirigida per les més grans batutes, d'Arturo Toscanini a Erich Kleiber, d'Otto Klemperer a Hans Knappertsbusch, de Bruno Walter a Fritz Reiner, Richard Strauss, Alexander Glazunov, Ottorino Respighi, Pietro Mascagni, Igor Stravinsky, Manuel de Falla o Eduard Toldrà, fins a arribar als nostres dies amb Riccardo Muti o Kirill Petrenko.

Ha estat la protagonista de les estrenes del gran repertori operístic a la península ibèrica del barroc als nostres dies i al llarg de la seva història ha dedicat també una especial atenció a la creació lírica catalana. Va fer el seu debut el 1847 amb un concert simfònic dirigit per Marià Obiols, essent la primera òpera *Anna Bolena*, de Donizetti. Des de llavors ha actuat de forma continuada durant totes les temporades del Teatre. Internacionalment cal destacar el Concert per la Pau i els Drets Humans, organitzat per la Fundació Onuart, retransmès des de la seu de les Nacions Unides a Ginebra el passat 9 de desembre del 2017.

Després de la reconstrucció de 1999 han estat directors titulars Bertrand de Billy (1999-2004), Sebastian Weigle (2004-2008), Michael Boder (2008-2012) i, des de setembre del 2012, Josep Pons.

Intèrprets

Violí I

- Kai Gleusteen
- ◆ Kostadin Bogdanoski
- ▲ Eva Pyrek
- Joan Andreu Bella
- Birgit Euler
- Aleksandar Krapovski
- Sergey Maiboroda
- Oleg Shport
- Oksana Solovieva
- Raul Suarez
- Renata Tanellari
- Yana Tsanova

Violí II

- ▲ Oleguer Beltran
- ◆ Rodica Monica Harda
- Mercè Brotons
- Andrea Ceruti
- Charles Courant
- Piotr Jeczmyk
- Magdalena Kostrzewska
- Kalina Macuta
- Mihai Morna
- Alexandre Polonski
- Sergi Puente

Viola

- ▲ Albert Coronado
- ◆ Fulgencio Sandoval
- Josep Bracero
- Bettina Brandkamp
- Frank Tollini
- Marie Vanier
- Blanca Sellers
- Patricia Torres

Violoncel

- ▲ Cristoforo Pestalozzi
- ◆ Lourdes Kleykens
- Matthias Weinmann
- Andrea Amador
- Paula Lavarias
- Joan Rochet
- Matthias Weinmann

Contrabaix

- ▲ Joao Seara
- ◆ Cristian Sandu
- Sávio De La Corte
- Francesc Lozano
- Javier Serrano

Flauta

- ▲ Aleksandra Miletic
- Nieves Aliaño
- ▲ Sandra Luisa Batista

Oboè

- ▲ Barbara Stegemann
- Raúl Pérez
- ▲ Emili Pascual

Clarinet

- ▲ Darío Mariño
- Dolors Payá
- ▲ Giulio Pazzoli

Fagot

- ▲ Bernardo Verde
- Juan Pedro Fuentes
- ▲ Francesc Benítez

Trompa

- ▲ Ionut Pogdoreanu
- Jorge Vilalta
- Carles Chordà E.
- David Arnau

Trompeta

- Yael Fiuza
- Javi Cantos
- David Alcaraz

Trombó

- ▲ Juan González
- Antoni Duran
- ▲ Luis Bellver

Tuba

- ▲ José Miguel Bernabeu

Timpani

Manuel Martínez

Percussió

- ▲ Enric Albiol
- José Luis Carreres
- Pere Cornudella
- Joan Carot
- Vicente Catalán
- Miguel Angel Martínez

Arpa

- ▲ Tiziana Tagliani

Celesta

Soojeong Joo

Banda interna

Saxo

Nacho Gascón
Bru Maymó

Trompeta

- ▲ Francesc Colomina
- Luis Marhuenda
- Jose Esteban
- Patricio Soler
- Aitor Muñoz

Trombó

- ▲ Jordi Berbegal
- David Morales
- Alberto Poggialini
- Ricardo Rodríguez

Percussió

Joan Carot

Orgue

Pau Casan

El Cor del Gran Teatre del Liceu

Cor del Gran Teatre del Liceu

El Cor del Gran Teatre del Liceu neix juntament amb el teatre el 1847 i protagonitza des d'aleshores les estrenes a l'estat espanyol de la pràctica totalitat del repertori operístic, del barroc als nostres dies. Al llarg d'aquests gairebé 170 anys, el Cor del GTL ha estat dirigit per les més grans batutes, d'Arturo Toscanini a Erich Kleiber, d'Otto Klemperer a Hans Knapperstbusch, de Bruno Walter a Fritz Reiner, Richard Strauss, Alexander Glazunov, Ottorino Respighi, Pietro Mascagni, Igor Stravinsky, Manuel de Falla o Eduard Toldrà, fins a arribar als nostres dies amb Riccardo Muti o Kirill Petrenko, i per els més grans directors d'escena.

El Cor del GTL s'ha caracteritzat històricament per una vocalitat molt adequada per a l'òpera italiana, consolidant un estil de cant de la mà del gran mestre italià Romano Gandolfi assistit pel mestre Vittorio Sicuri, que en fou el director titular al llarg d'onze anys i que creà una escola que ha tingut continuïtat amb José Luis Basso i Conxita Garcia i actualment amb Pablo Assante. També han estat directors titulars del Cor Peter Burian, Andrés Máspero i William Spaulding.

Intèrprets

Sopranos I

Margarida Buendia
Mercedes Darder
Maria Genís
Oihane Gonzalez
Olatz Gorrotxategi
Carmen Jimenez
Glòria López
Raquel Lucena
Mónica Luezas
Raquel Momblant
Eun Kyung Park
Alexandra Zabala
Sara Beatriz García
Marialucia Caruso

Sopranos II

Mariel Fontes
Ma Àngels Padró
Sara Sarroca
Helena Zaborowska
Mireia Dolç
Hasmik Isahakyan
Concepción Pérez
Isabel Alarcón

Mezzo-sopranos

Elisabeth Gillming
Grissel Ruiz
Marta Polo
Yuliia Safonova
Cristina Tena
Olga Szabo
Olgica Milevska
Maria Melnychyn
Olga Shvydka

Contralts

Mariel Aguilar
Sandra Codina
Yordanka Leon
Elizabeth Maldonado
Ingrid Venter
Guisela Zannerini
Liliana Rugiero
So Hyun Park
Alma Salcedo

Tenors I

José Luis Casanova
Jordi Galan
Xavier Martínez
Sergi Bellver
Manuel Garcia
Joan Prados
Caio Durán
Alberto Espinosa
Francisco Javier Ariza
Andrea Antognetti

Tenors II

Marçal Subiràs
Gustavo De Gennaro
José Ant^o Medina
Sung Min Kang
Carlos Cremades
Andrés Rodríguez
Eduardo Ituarte
Miguel Ariza Calatayud

Barítons

Gabriel Diap
Lucas Groppo
Plamen Papazikov
Domingo Ramos
Miquel Rosales
Alberto Cazes
Stefano Gentili
Eduard Moreno
Leonardo Domínguez
Alejandro Llamas

Baixos

Pau Bordas
Miguel Ángel Currás
Dimitar Darlev
Ignasi Gomar
Igor Tsenkman
Alessandro Vandin
Ioan Ovidiu Stancu
Domenico Laviola
Abel García
Paolo Guidoni
Xavier Casademont
Antonio Fajardo

Intèrprets

Cor Infantil de l'Orfeó Català

26 i 29 de novembre i 2, 4,
9, 11, 14 i 16 de desembre

Martina Casañas
Berta Gasulla
Alexandre Popov
Eloi Solera
Taizhi Su
Mar Vilardell
Berta Quingles
Mariona Giné
Cinto Susanna
Anna Alegre
Ona Bernad
Sayara Díaz
Genís Puig
Simó Puig
Marina Casan
Àuria Mercadé
Jaume Rius
Jana Úbeda
Berta Domènech
Carla Richter
Martina José
Enea Morentin
Armand Valcárcel
Júlia Valdivieso
Dèlia de Gispert
Pau Martí
Bernat Vergé
Tsfalem Balcells
Clara Martí
Cecília Rosés

28 i 30 de novembre i 3, 5, 10,
13 i 15 de desembre

Pol Broto
Isolda Polo
May Sánchez
Kristina Kaprovski
Alicia Amat
JMaria Aisgeirdottir
Magalí Domínguez
Alba Maenner
Bru Sobrado
Vega Torres
Xavier Roca
Clara Ventura
Laia Cañamero
Bernat Planàs
Maria Izquierdo
Aina Llamas
Queralt Salgado
Conrad Font
Clara Feliu
Joana Cuesta
Pol Ramírez
Joy Sánchez
Clara Vila
Violeta Bolinches
Alice Mayorga
Clàudia Curtichs
Paula Ibáñez
Gerard Calzada
Marta Sellami

*“Un grido disperato
risonò.*

*E quel grido, traverso
stirpe e stirpe
qui nell'anima mia si
rifugiò!”*

Turandot – Puccini, *Turandot* –
Acte II, quadre segon

AMB EL TELÓ ABAIXAT

25

Compositor

Nascut a Lucca (Toscana) i mort a Brussel·les, Giacomo Puccini (1858-1924) va ser el compositor més rellevant de la coneguda com a “giovane scuola” italiana, tot i que la denominació de “verisme” escau molt més a una generació integrada també per Mascagni, Leoncavallo, Giordano o Cilèa, entre d'altres.

Amatents a la recerca de l'expressivitat i de l'emoció per damunt de l'artifici o dels impulsos romàntics, els veristes van ocupar bona part de l'escena teatral italiana durant més de quaranta anys.

Procedent d'una família de músics, Puccini va obtenir èxits —i algun fracàs— dins i fora d'Itàlia, amb una fama que el va dur fins i tot a estrenar òperes als Estats Units. Autor de dotze òperes, va esdevenir el mestre del melodrama musical en partitures d'inqüestionable qualitat i vigència com ara *La bohème*, *Tosca*, *Madama Butterfly* o la pòstuma *Turandot*. Especialment procliu a la caracterització matisada de personatges femenins —indiscutibles protagonistes de les seves òperes—, Puccini va ser igualment un mestre en la “pintura”

de contextos espacials i emocionals, gràcies a la seva imaginació en el terreny de la melodia i en la seva erudició en el de l'harmonia.

Bon amant de l'hedonisme i de la vida cosmopolita, el músic italià manté un justificat lloc d'honor en l'esdevenir de l'espectacle operístic del tombant de segle i és un dels noms indispensables de la història del gènere.

Llibret i llibretista

El llibret de *Turandot* es deu a l'escriptor Giuseppe Adami (que ja havia escrit els textos de *La rondine* i d'*Il tabarro*) i al periodista, dramaturg i crític teatral Renato Simoni. Tots dos autors es van basar en una obra teatral homònima de Carlo Gozzi (1720-1806), poeta venecià oposat a la Il·lustració i d'actitud obertament misògina i conservadora. Això no va impedir que una obra com *Turandot* (1762) arribés a mans de Goethe, que la va fer representar a Weimar el 1802. D'altres autors com Friedrich Schiller o fins i tot Bertolt Brecht en van fer algunes adaptacions per ser representades a teatres alemanys. L'argument, basat en un relat inclòs en un recull de contes perses, ha estat adaptat musicalment, a més de per Puccini, per Carl Maria von Weber —autor d'una música incidental—, o Ferruccio Busoni, entre d'altres.

Estrena

Turandot es va estrenar pòstumament al Teatro alla Scala de Milà el 25 d'abril del 1926, dos anys després de la mort de Puccini. Van participar-hi, entre d'altres, el tenor aragonès Miguel Fleta, que assumia el rol de Calaf, i Arturo Toscanini, que va dirigir la primera funció. La primera representació, que va ser exitosa, es va acabar després de l'escena de la mort de Liù. Toscanini es va adreçar als espectadors i va proclamar: “Aquí acaba l'òpera, perquè el mestre va morir en aquest punt”.

Efectivament, Puccini havia mort poc després de completar l'escena del suïcidi de Liù i posteriorment Franco Alfano va concloure l'escena final, a partir d'esbossos del mateix Puccini, i en va escriure dues versions. Luciano Berio també en va compondre un final alternatiu l'any 2001.

Estrena al Liceu

L'òpera de Puccini va arribar al Liceu el 30 de desembre del 1928, dos anys i mig després de l'estrena milanesa. La crònica de la primera funció, publicada l'endemà a *La Vanguardia*, incloïa aquest sucós passatge: “*Turandot* representa un notable esfuerzo de Puccini para dar un avance a su habitual técnica armónica; (...) y, sobre todo, en la escena de la muerte de Liú, que puso término a la labor de Puccini, pues sabido es que el dúo siguiente y el cuadro final de la obra se deben a Franco Alfano, compositor que en su comprometido trabajo de integración (...), imprime cierto desequilibrio a los planos sonoros.

Estrenada, por forzoso aplazamiento, en tarde de día festivo, no puede precisarse, por el momento, qué efecto hubiera causado *Turandot* en un público especialmente dispuesto a aquilatar valores. El auditorio dominguero, del cual no ha de ponerse en duda el buen gusto ni la educación artística, pero cuya benevolencia se manifiesta siempre, hizo ostensible su complacencia, aunque creemos que, más que a la obra, dedicó sus calurosos aplausos a los intérpretes”.

Assaig de *Turandot* al Gran Teatre
del Liceu

Víctor García de Gomar

Director artístic del Gran Teatre del Liceu

Turandot

Il mio nome e la vita insieme ti dono! Io son Calaf, figlio di Timur!

Calaf – Puccini, *Turandot* Acte III, quadre primer

Torre del Lago, any 1909

Elvira Gemignani, la dona de Giacomo Puccini, va sorprendre al lliit el compositor amb una noia. Elvira va pensar que era Doria Manfredi, la seva treballadora domèstica. Aquesta jove de només vint-i-tres anys no va resistir la pressió i es va suïcidar prenent sis píndoles d'una substància corrosiva que la va tenir encara viva cinc dies amb un patiment immens. L'autòpsia posterior va revelar que havia mort verge i que, per tant, era innocent. Els Puccini van ser denunciats pels Manfredi i un tribunal va condemnar Elvira Gemignani a cinc mesos i cinc dies de presó. Mai va complir, però, la condemna, perquè el compositor va pactar que pagaria 12.000 lliures als familiars, que van donar per tancat el cas.

Torre del Lago, any 2007

A casa dels Manfredi, es va descobrir un conjunt de cartes a dins d'una vella maleta en les quals quedava palès que l'amant de Puccini no va ser la jove Doria, sinó la seva cosina, Giulia Manfredi, propietària d'una taberna situada a prop de la casa del compositor. Aquelles cartes havien restat adormides durant gairebé cent anys. Aparentment, la pobra Doria era la que feia de missatgera entre tots dos enamorats, per la qual cosa, probablement, es devia produir l'equívoc.

Puccini, famós pel seu interès per les dones a la vida real, freqüentment s'inspirava en les seves amants per a les heroïnes de les seves òperes. Així, aquesta petita història real, gairebé operística, és el context del qual neix el personatge de Liù, una criatura pura que paga amb la seva vida un mal familiar; un sacrifici per

amor: Doria, per la seva família, i Liù, per Calaf.

Les òperes de Puccini destaquen per la importància dels seus personatges femenins, una galeria de dones fortes i predestinades, sobre les quals plana la tragèdia: Manon Lescaut, Tosca, Cio-Cio-San, Minnie o Magda són protagonistes absolutes de la dramàtica d'aquestes obres. Mimì i Musetta a *La bohème* són d'alguna manera complementàries, mentre que el fatal triangle amorós d'*Il tabarro* té com a figura femenina Giorgetta. Les úniques dues partitures en les quals la soprano té una dona com a contrincant (sempre mezzosoprano) són la juvenil *Edgar*, en què la dolça Fidelia es confronta amb la pèrfida Tigrana, i *Suor Angelica*, en què la protagonista es contraposa a la seva despòtica tia. A *Turandot*, el seu darrer títol, Puccini fa un gir copernicà en els seus tipus femenins: la protagonista és la freda i despietada Turandot, soprano dramàtica, i la seva contrapart és la dolça i sacrificada Liù, soprano lírica.

Presidida per l'exotisme (una Xina *rêvée*) i amb una creativitat inigualable, aquest títol fa visible el contrast entre el gegantisme i la intimitat: mostra l'immens i el sumptuós, però alhora també mostra els sentiments més profunds i fràgils de la condició humana. Amb *Turandot*, un Puccini visionari reinventava completament el seu propi codi estètic: als antípo-

des d'aquella dramàtica realista i commovedora, aquesta òpera mestra té la magnífica rigidesa d'un oratori, mostrant-se com una mena de fresc immòbil, hermètic i ple de referències simbolistes i llegendàries.

La història de l'art és plena d'obres mestres reconegudes i santificades que ens resulten familiars, però sobre les quals hem deixat de transitar i que ja descomptem, perquè se'ns apareixen com a imatges *kitsch*. Necessitem fer una audició amb imaginació i sense prejudicis en què *Turandot* sigui una "novetat" de fa gairebé un segle, que té el permís per durar per a tota l'eternitat. Quant de temps ha passat des que vam "escollar" *Carmen*, *Adriana Lecouvreur*, *Eugene Onegin*...? De fet, aquesta temporada 2023-2024 us convidem no solament a reconèixer les grans òperes, sinó a descobrir-hi tot allò que ens hi ha passat desapercbut, a cercar-ne l'essència i a deixar-nos sorprendre per aspectes que s'actualitzen, segurament d'una manera més ràpida que nosaltres en el nostre aprenentatge.

A l'espectador de cada generació aquests títols li expliquen una mateixa història, que, a la vegada, és una història diferent, i aquí és on la urgència es fa palesa. Igual que en *Le Sacre du printemps* de Stravinsky o en *Jenůfa* de Janáček, la sang i la violència reclamada per una comunitat ajuden a explicar el mite de la des-

floració. La princesa Turandot, amb aquesta càrrega enigmàtica, viu un conflicte interior molt poderós: la paradoxa de custodiar la seva castedat, de preservar la seva virginitat, versus la crueltat de matar qui gosa apropar-se-li. Aquest culte sagrat al femení, tan vigent avui dia en exemples com els anells de puresa o de decència entre els grups d'abstinència sexual als Estats Units, actualitza una història que per a la nostra protagonista representa en les darreres conseqüències la renúncia a la maternitat. Aquest dilema, fet extensiu *ad infinitum*, compromet l'evolució de l'espècie.

Malgrat la crueltat de la trama, *Turandot* s'ha guanyat un lloc

preeminent en el cànon del repertori universal i també en els cors dels públics de tot el món. Amb una partitura brillant i sense precedents, Puccini retrata la princesa sense ànima, freda i implacable, en oposició a l'home decidit a guanyar-la costi el que costi.

Puccini no va poder acabar el tercer acte de la partitura: moria l'any 1924 a Brussel·les abans de poder enllestir el duo final, i va ser el seu ajudant, Franco Alfano, qui va completar l'òpera. La primera representació de l'obra al Teatro alla Scala de Milà el 1926 va ser una mena de "rèquiem" per a Puccini. Arturo Toscanini va dirigir l'obra fins a les últimes notes deixades escrites per Puccini i

Ekaterina Semenchuk, Martin Muehle

després va abaixar la batuta tot dient: “Aquí acaba l’obra del mestre. Després d’això, va morir”.

La contradicció i la negació en la relació dels personatges marquen unes tensions que per si mateixes són un gran ingredient de l’obra: intergeneracionals entre Altoum i Turandot; l’autonegació de ser feliç de la mateixa Turandot; Liù, que és invisible davant de Calaf, però que alhora representa el sacrifici portat al límit; Calaf, que és pur desig, però no és correspost; Timur, el sensat, que malgrat que és invident “hi veu” més enllà; el trio Ping, Pang i Pong, com a personatges de la *commedia dell’arte*, que amb un rol macabre aspiren a una vida millor...

Amb *Turandot* Puccini va voler crear una òpera grandiosa en la qual l’impacte sobre l’espectador fos més emocional que racional, sempre a partir de la bellesa formal de la sumptuositat i els símbols, més que no pas per la versemblança de la seva pròpia història. De fet, el resultat és una obra mítica, misteriosa i sensual que presenta un Orient vist com un indret inexplorat, feréstec, cruel, hostil i fascinant i que, igual que en la construcció de noves llegendes, també està carregat d’una violència vana. La catàstrofe i la tragèdia hi són consubstancials i les criatures més innocents són castigades amb fúria, en una escenografia monumental, evocadora i orientalista, i

un entorn summament rígid i opressiu, ple de bellesa i d’equilibri formal, que amplifiquen l’èpica de la història.

El Liceu recupera la producció que obria de nou el teatre després del catastròfic incendi de 1994. Signada per Núria Espert, l’òpera se situa a la ciutat imperial de Pequín, on la princesa Turandot protegeix la seva virginitat sota un jurament: només es podrà casar amb l’home de sang reial que resolgui els tres enigmes que ella mateixa dictarà. Qui fracassi morirà. És el règim i la tirania d’una dona incapaç d’estimar, que es nega a convertir-se en humana, que prefereix ser una institució i que imposa un estat de vigilància en el qual els homes són sacrificats.

El final d’Alfano es va convertir en la norma en els teatres d’òpera de tot el món, però és precisament en aquesta indefinició dramàtica on Núria Espert posa el seu segell: un desenllaç basat en la sumptuositat i en els rituals de la cort xinesa on Turandot, després de reconèixer que l’amor la domina i l’afebleix, prefereix suïcidar-se abans que lliurar-se a l’estranger. Massa esquerdes irreversibles dins del seu cor al costat d’un príncep amb set d’heroï que somia mentre exclama “Vincerò”.

En aquest context, Núria Espert va proposar un gir inesperat en la seva producció presentada en la temporada 1999-2000: Turandot, incapaç d’estimar, decideix immolar-se

Alondra de la Parra

Bárbara Lluich, Elena Pankratova

en un acte d'autoprotecció. Vint-i-quatre anys després, la societat no és la mateixa. Cansada de victimitzar la dona, Espert, juntament amb Bárbara Lluch, reformula el final en un nou twist: un heroic Calaf es desmunta en sentir "Amor" en la boca de la virginal princesa. Finalment cedeix al seu desig, després d'haver superat proves i adversitats (com el sacrifici de Liù per protegir-se o l'abandonament a la seva sort del seu propi pare). En una epifania final de lucidesa i importants dosis de sentimentalisme, Calaf, "vincitor" es coronat sobtadament amb una fel·lícula unió amb Turandot. Espert-Lluch retornen al final tradicional (cada vegada més rar en el món de les noves relectures dramaturgiques).

No hi ha cap dubte que *Turandot*, que vol dir 'filla de Turan' (una regió de l'Àsia central), encara té molts enigmes per descobrir-nos, i preci-

sament això és el que fa eterna una partitura: llegir el que hi va posar l'autor, però alhora incorporar-hi molt més del que el creador hauria pensat mai.

El món real, que ha estat substituït per la seva reproducció en mitjans com la fotografia, el cinema, la televisió, l'òpera o internet, s'ha convertit en un parc temàtic. La realitat es disfressa d'espectacle i el ciutadà és reduït a ser el client. La clau és tornar a escoltar i mirar les obres com si fos la primera vegada, recuperant-ne l'espurna original, però sense oblidar tot el que hem après. Apropar el públic a la finestra, sense descriure'n la vista. Som nosaltres els que completem l'obra tot experimentant-la. Ens acompanyeu en aquest nou capítol del Liceu? Nosaltres ho tenim tot a punt.

*Lo interesante no era contar historias
Sino realmente fabular... como si al
Contar fábulas, al hablar de lo fabuloso,
Construirlo...*

*Uno busca colocarse en un tiempo que
Ni es histórico ni ahistórico sino ajeno.
En un espacio que ni es lugar alguno y sin
Embargo de él se sabe que esté fuera.*

Juan Muñoz, "Historias"

Vannina Santoni

Bárbara Lluch

Directora d'escena

SOBRE LA PRODUCCIÓ

05: 13 de la matinada. El meu segon malson de la nit ha aconseguit fer-me saltar del llit com una granota. En el malson número 1, el de les 03:00, una de nostres Turandot se n'anava perquè no li agradava la producció. En aquest segon malson, el cor no apareixia a l'assaig de demà, i no teníem cor fins a l'assaig "antepiano".

Jo estimo amb autèntica passió la meva feina, però que malament que es passa... No conec ni un sol director d'escena, ni tan sols un, que hagi aconseguit, fins i tot després d'any de carrera i èxit, domar l'ansietat i els nervis.

Durant aquesta nit en particular, també coneguda com "una altra nit del lloro més", em recordo dels contes que m'explicava la meva àvia quan era petita i no podia agafar el son. No m'explicava mai contes a l'ús, així, recordo clarament la seva veu en narrar com Penélope teixia durant el dia i desteixia durant la nit, mentre espe-

rava el retorn del seu estimat espòs, Ulisses; recordo els enigmes que el príncep desconegut ha d'endevinar per guanyar l'amor de Turandot i no ser decapitat, i com Porcia salva el seu pare, Antonio, que Shylock li llesqués una lliura de carn —només carn, ni una gota de sang— després de no haver saldat els seus deutes...

Entre la til·la i la meditació, m'adono perfectament de la ironia que sigui la *Turandot* de la Buba (així és com l'hi dic jo des que ho recordo), la que em té ara sense aclucar l'ull.

Recordo perfectament venir a l'esperada estrena de *Turandot* l'any 1999 des del Festival de Peralada on estava treballant com a regidora/xofer/ajudant de producció/cap de càtering/elquefacifalta, sota el mandat de la meva tieta Núria i del meravellós Luis López de Lamadrid.

Recordo la impressió que em va causar l'escenografia, el vestuari, els llums, la direcció, la majestuosa

producció, la gran quantitat de gent a l'escenari i també, perquè no dir-ho, el Príncep de Pèrsia.

L'any passat, Víctor García de Gomar em va oferir reposar la *Turandot* de la meva àvia. És curiós com ens podem passar la meitat de la vida escapant d'alguna cosa i després topar-nos-hi de cara i literalment plorar de felicitat.

En aquest cas, aquest “alguna cosa” és el pes del cognom familiar i el que em va fer plorar és la trucada del meu admirat Víctor.

És un honor poder reposar la producció de “l'Espert”, aquí, en aquest teatre que sento ja com casa meva,

en la temporada del centenari de la mort de Puccini i com a preludi del 25 aniversari de la reobertura del Gran Teatre del Liceu. És un regal poder capbussar-me en una producció tan preciosa, tradicional en el millor sentit de la paraula, coherent, ÒPERA en majúscules, on els cantants es troben còmodes, amb artistes excepcionals i un equip de somni.

Benvolgut públic, sobre el final, segur que tenen vostès preguntes... d'aquí a 2 hores i 30 minuts aproximadament seran resoltes.

Espero de tot cor que gaudeixin d'aquesta *Turandot*.

*“Io so il suo nome...
M'è suprema delizia
tenerlo segreto
e possederlo io sola!”*

Liù – Puccini, *Turandot* –
Acte III, quadre primer

Argument de l'obra

Turandot

Acte I

L'acció transcorre davant de les muralles de la Ciutat Imperial, a Beijing i en una època indeterminada.¹ Un mandarí anuncia la llei: la princesa Turandot es casarà amb un príncep que resolgui tres enigmes proposats per la filla de l'emperador Altoum. El darrer aspirant, príncep de Pèrsia, espera la mort imminent a mans del botxí, després d'haver fracassat en el seu propòsit.

Entre la multitud, hi ha Liù, jove esclava que acompanya l'ancià Timur, rei tàrtar destronat, el qual cau entre les batzegades de la multitud. El monarca retroba el seu fill Calaf, a qui Timur donava per mort. El príncep explica al seu pare que ara viu en l'anonimat, després d'haver escapat del seu país i dels qui han usurpat el tron de la família. Mentre el botxí prepara l'execució del príncep persa, Liù malda per amagar el seu enamorament cap a Calaf.²

Avancen els preparatius per a l'ajusticiament i, tot i els precés per perdonar el condemnat, apareix Turandot per fer el gest que marcarà la decapitació del príncep de Pèrsia. Calaf, captivat per la bellesa de la filla de l'emperador, es decideix a sotmetre's a la prova dels enigmes. Timur

intenta dissuadir el seu fill abans que ho facin Ping, Pang i Pong, ministres al servei d'Altoum, els quals detallen els turments que pateix tot pretendent a Turandot. Mentre les dames de companyia de la princesa expliquen que s'ha adormit i que cal respectar el seu son, els funcionaris insisteixen a Calaf que marxi de la ciutat. Les veus dels fantasmes dels executats diuen estimar encara Turandot i Liù implora a Calaf que desisteixi si no vol que ella i el seu pare morin de pena.³ Però el príncep, decidit, ja no escolta a ningú i fa sonar tres vegades el gong mentre crida el nom de Turandot.⁴

Acte II

Ping, Pang i Pong es preparen per als pròxims esdeveniments: o bé el casament de Turandot o bé l'execució i funeral de Calaf, el príncep desconegut. Des del naixement de Turandot, la Xina ha esdevingut un país de sang, i els tres ministres recorden les vint-i-set execucions dels anys anteriors. Ping, Pang i Pong evoquen aleshores les seves propietats, on no poden anar a descansar de tanta feina com tenen preparant les cerimònies al voltant de Turandot.⁵

Elena Pankratova, Michael Fabiano

La segona escena ens situa a una plaça davant del palau imperial. Apareix l'emperador Altoum,⁶ que recorda el trist pacte a què està sotmès: obligar els pretendents de Turandot a respondre tres enigmes i a executar-los si no superen la prova. Calaf sol·licita de nou afrontar-la, tot i les advertències de l'emperador.

Turandot explica aleshores la història de la seva avant-passada, Lo-u-Ling, que va ser raptada per un príncep tàrtar invasor, el qual va sotmetre la princesa a tota mena de turments, fins a matar-la. Com a venjança, Turandot vol sotmetre els homes que la pretenguin, i per això diu a Calaf que hi ha tres enigmes i una sola mort, però el príncep desconegut respon: “Hi ha tres enigmes i una sola vida”.⁷

La princesa planteja el primer enigma: “En la nit fosca plana un fantasma iridescent, que desplega les ales sobre la humanitat. Tothom l’invoca, però desapareix amb l’aurora abans de renéixer en el cor, per morir de nou cada dia”. El príncep desconegut respon: “L’esperança”. És la resposta correcta. Turandot proclama el segon enigma: “Brilla com la flama sense ser-ho; si et perds o mors, es

refreda; si somies, la conquereix”. El príncep desconegut respon: “La sang”. És la resposta correcta. I finalment, el tercer enigma: “Gel que t’inflama i que amb el teu foc encara es gela. Si et vol lliure et fa ser més esclau i si t’accepta com a esclau, et fa rei”. El príncep desconegut respon: “Turandot”. És la resposta correcta.

Tot i el jurament segons el qual la princesa s’ha de casar amb qui hagi resolt els tres enigmes, Turandot es nega a ser l’esposa del príncep desconegut. Aquest, aleshores, desafia la princesa: si l’endemà, quan es faci de dia, Turandot sap el seu nom, morirà a mans del botxí. Si no ho aconsegueix, s’hi haurà de casar.⁸

Acte III

Als jardins del palau imperial, els heralds proclamen que aquella nit ningú ha de dormir, per tal d’esbrinar el nom del príncep desconegut.⁹ Aquest, segur que ningú no ho descobrirà, es veu vencedor amb l’arribada de l’aurora.¹⁰

Ping, Pang i Pong imploren aleshores a Calaf que marxi de la ciutat i a canvi li ofereixen riqueses i un seguit de dones bellíssimes, però el príncep desconegut no cedeix a les pressions.

Uns soldats porten aleshores Timur i Liù, segurs que la jove esclava sap el nom del príncep desconegut. Abans de ser sotmesa a tota mena de turments, Liù explica a Turandot que ben aviat estimarà el príncep, a qui ella també estima. Després, i amb un brusc moviment, es clava un ganivet que ha arrabassat a un soldat i mor, mentre Calaf, Timur, els ministres i la multitud s’apiaden de la jove suïcida.¹¹

Calaf, aleshores, abraça Turandot, forçant-la a descobrir el rostre. La princesa es resisteix a ser profanada, però el príncep la besa apassionadament. Turandot sent defallir les seves forces i cedeix a la passió confessant a Calaf que s'hi va sentir atreta des del primer moment que va veure'l. És aleshores quan reclama la presència del seu pare i dels ciutadans per proclamar que ja sap el nom del príncep desconegut: "El seu nom és Amor".¹²

Consulteu
l'argument
en format de
lectura fàcil

Elena Pankratova

Comentaris musicals

- 1 **INTRODUCCIÓ.** Els primers compassos deixen sentir uns acords repetits, tallants i amarats de dissonàncies, abans de cedir la veu al nerviós xilòfon. El passatge deixa veure la influència del violent llenguatge de la *Consagració de la primavera* stravinskiana. Com en el cas de *Tosca*, el relat s'inicia *in media res* i ens situa de ple en l'ambient sanguinari on regna Turandot.
- 2 **UNA CANÇÓ POPULAR I L'APARICIÓ DE LA LLUNA.** El cor infantil canta per primera vegada un passatge sobre el material melòdic d'una cançó popular xinesa, "Moo-Lee-Wha" ("Flor de gessamí"). La mateixa escena inclou una refinada evocació coral a la lluna que deixa per uns moments l'acció absolutament estàtica. La melodia vol significar el cantó humà, innocent i virginal de Turandot.
- 3 **PRIMERA ÀRIA DE LIÙ.** La dolçor, l'abnegació i la bondat de l'esclava Liù es posen de manifest en aquesta primera ària del personatge, fascinant i d'una delicadesa commovedora. Al dibuix rítmic a base de corxeres i semicorxeres, s'uneix la melodia encisadora a partir d'una escala pentatònica formada per Mi bemoll, Re bemoll, Si bemoll, La bemoll i Sol bemoll.
- 4 **CALAF FA SONAR EL GONG TRES VEGADES.** Novament, la cançó popular xinesa "Moo-Lee-Wha" serveix per tancar l'acte, un cop Calaf ha fet sonar el gong que marca l'inici del sotmetiment a les proves que haurà de passar al segon acte.
- 5 **PING, PANG i PONG.** La primera escena del segon acte és un passatge de cap a deu minuts amb música variada, que tant evoca aires xinesos com juga amb certa comicitat amb les veus dels tres ministres (per exemple els canvis tonals i rítmics o la secció en *allegretto moderato* i compàs 2/4 "Non v'è in China, per nostra fortuna"). Tot plegat, sense estalviar notes de nostàlgia i tendresa, quan Ping, Pang i Pong evoquen les seves terres enyorades.
- 6 **L'HIMNE IMPERIAL XINÈS.** Tornen a sonar ara ressonàncies de l'històric himne imperial xinès, que ha aparegut al primer acte en tonalitat menor —pel fet de relacionar-se amb la princesa Turandot, a la qual tothom tem— torna a sonar ara. I ho fa amb tota la seva esplendor i després d'una marxa en què Puccini, gràcies a l'ús del metall i la percussió, aconsegueix crear una atmosfera d'orientalisme versemblant, com es correspon als principis del verisme.
- 7 **IN QUESTA REGGIA.** Després d'un breu diàleg entre l'emperador i Calaf, estàtic i de ressonàncies vagament litúrgiques, "In questa reggia" és el *racconto* de Turandot, que enllaça amb la resposta contundent de Calaf. Es tracta d'un recitatiu que donarà pas a l'ària pròpiament dita (a partir de "Principessa Lo-u-Ling"). L'enfrontament entre la princesa i el príncep tàtar és evident i el clima de tensió el marquen les tonalitats ascendents de les rèpliques de Calaf i, un cop més, Turandot, que han d'assolir junts un do sobreagut.

Comentaris musicals

- 8 FINAL. Les frases del “Ma il mio mistero è chiuso in me” de l'ària “Nessun dorma” del tercer acte apareixen sobre el desafiament de Calaf a Turandot.
- 9 NOCTURN. Com si preparés el camí cap a l'ària de Calaf, Puccini dibuixa unes formidables textures atmosfèriques per incidir en el clima nocturn de l'escena.
- 10 QUE NINGÚ DORMI. L'ària “Nessun dorma”, la més cèlebre de l'òpera i una de les més famoses de la història del gènere, és una pàgina hereva de les grans àries per a tenor d'òpera romàntica italiana. La partitura exigeix un *tour de force* notable per les dificultats que suposa, entre d'altres, l'ascensió a un Si natural. Dividida en dues estrofes, el final enllaça amb el número següent i sense solució de continuïtat.
- 11 MORT DE LIÙ, MORT DE PUCCINI. El suïcidi de Liù és el final de l'ària “Tu che di gel sei cinta”, delicada partitura en què l'esclava, sobre un *ostinato*, desafia Turandot amb la seva declaració de principis. La mort del personatge és recollida pel cor i per Calaf, Timur, Ping, Pang i Pong. El final del número és el darrer que va escriure Puccini i, per això, quan l'òpera es va estrenar al Teatro alla Scala, Arturo Toscanini va fer aturar la representació i la va donar per acabada.
- 12 EL FINAL DE FRANCO ALFANO. Tot i la seva mort, Puccini havia deixat esbossat material per a l'última escena de l'òpera, que va ordenar i escriure Franco Alfano. Turandot acabarà amb un número coral sobre l'ària “Nessun dorma”, després d'una escena bastant convencional, a tall de duet, entre Turandot i Calaf.

English synopsis

Act one

The action takes place outside the walls of the Imperial City, in Beijing, at an indeterminate time.¹ A Mandarin announces the law of the land: Princess Turandot, the daughter of Emperor Altoum, will marry a prince who can answer three riddles she proposes. The most recent aspirant, the Prince of Persia, awaits imminent death by the executioner, after failing the test.

Among the crowd is Liù, a young slave girl who accompanies her aged master Timur, the dethroned King of Tartary, who is knocked to the ground by the crowd. The monarch is reunited with his son Calaf, whom Timur thought dead. The Prince explains to his father that he now lives in anonymity, having escaped his country and those who usurped the family throne. While the executioner prepares to kill the Persian prince, Liù tries hard to hide her infatuation with Calaf.²

The preparations for the execution progress and, despite pleas to pardon the condemned man, Turandot makes an imperious gesture ordering the beheading of the Prince of Persia to proceed. Calaf, dazzled by the beauty of the Emperor's daughter, decides to submit to the riddle test. Timur tries to dissuade his son while Ping, Pang and Pong look on, ministers in the service of Altoum, who detail the torments endured by every suitor of Turandot. While the Princess's ladies-in-waiting explain that she has fallen asleep and that they cannot wake her, the officials insist that Calaf leave the city. The voices of the ghosts of the executed say they still love Turandot, and Liù implores Calaf to desist if he does not want her and her father to die of grief.³ But the Prince, determined, listens to no one and rings the gong three times while shouting Turandot's name.⁴

Act two

Ping, Pang and Pong prepare for the upcoming events: either Turandot's wedding or the execution and funeral of Calaf, the unknown Prince. Since Turandot's birth, China has been steeped in blood and the three ministers recall the 27 executions of previous years. Ping, Pang and Pong then reminisce about their country properties, where they cannot go to rest from so much work as they have to prepare the ceremonies for Turandot.⁵

Scene two takes place in a square in front of the imperial palace. Emperor Altoum appears,⁶ recalling the sad pact he has made: to force Turandot's suitors to answer three riddles and to execute them if they do not pass the test. Calaf again states his desire to take the test, despite the Emperor's warnings.

Turandot then explains the story of her ancestress, Lo-u-Ling, who was kidnapped by an invading Tartar prince, who subjected the princess to all kinds

of torture, until finally killing her. Out of revenge, Turandot wants to crush the men who want her, so she tells Calaf that there will be three riddles followed by one death, to which the unknown Prince replies: 'The riddles are three; life is one!'⁷

The Princess poses the first riddle: 'It spreads its wings and rises over infinite, black humanity. Everyone invokes it, everyone implores it. But the phantom disappears at dawn to be reborn in the heart! And every night it's born and every day it dies.' The Prince replies: 'Hope'. This is the correct answer. Turandot proclaims the second riddle: 'It flickers like flame and is not flame. If you are defeated or lost, it grows cold. If you dream of winning, it flames.' The unknown Prince replies: 'Blood', another correct answer. And finally, the third riddle: 'Ice that sets you on fire and from your fire is more frosty. If she sets you free, she makes you a slave. If she accepts you as a slave, she makes you a king.' The Prince replies: 'Turandot'. This is the correct answer.

Despite the oath that the Princess will marry the one who solves the three riddles, Turandot refuses to be the wife of the unknown Prince. The Prince then challenges the princess: if Turandot finds out his name by daybreak the next day, he will die at the hands of the executioner. If she fails, she must marry him.⁸

Act three

In the gardens of the imperial palace, the heralds proclaim that no one can sleep that night so they can unearth the name of the unknown Prince.⁹ The latter, certain that no one will figure it out, is victorious with the coming of dawn.¹⁰

Ping, Pang and Pong then implore Calaf to leave the city and, in exchange, offer him riches and a series of beautiful women, but the Prince does not give in to the pressure.

Soldiers then take Timur and Liù away, certain that the young slave girl knows the name of the mysterious Prince. Before being subjected to all sorts of tortures, Liù explains to Turandot that she will soon come to love the Prince, whom she also loves. Then, with a sudden movement, she stabs herself with a knife she snatches from a soldier and dies, while Calaf, Timur, the ministers, and the crowd take pity on the suicidal young woman.¹¹

Calaf then embraces Turandot, forcing her to uncover her face. The Princess resists this impertinence, but the Prince kisses her passionately. Turandot feels her resolve waning and gives in to passion, confessing to Calaf that she was attracted to him from the first moment she saw him. It is then that she calls for her father and the townspeople to proclaim that she now knows the name of the Prince: 'His name is Love.'¹²

Musical comments

- 1 INTRODUCTION - The first bars are repeated, sharp, dissonant chords, and then a nervous xylophone comes in. The passage reveals the influence of the violent language of Stravinsky's *Rite of Spring*. As in *Tosca*, the story opens *in medias res*, placing us squarely in the bloodthirsty atmosphere where Turandot reigns.
- 2 A POPULAR SONG AND THE APPEARANCE OF THE MOON - The children's choir sings a melodic passage for the first time from a Chinese folk song, *Moo-Lee-Wha (Jasmine Flower)*. The same scene includes a refined choral evocation of the moon, with the action absolutely static for a few moments. The melody is intended to signify Turandot's human, innocent and virginal side.
- 3 LIÙ'S FIRST ARIA - The gentleness, self-sacrifice and goodness of the slave girl Liù are revealed in the first aria by this character, fascinating and movingly delicate. The rhythmic pattern based on quavers and semi-quavers is accompanied by a captivating melody based on a pentatonic scale made up of E flat, D flat, B flat, A flat and G flat.
- 4 CALAF HITS THE GONG THREE TIMES - Once again, the Chinese folk song *Moo-Lee-Wha* is used to close the act, after Calaf has rang the gong that marks the beginning of the tests he will have to undergo in the second act.
- 5 PING, PANG and PONG – Scene One of Act Two is a passage some ten minutes long with varied music, which both evokes the spirit of China and plays with the voices of the three ministers with a certain comicality (for example the tonal and rhythmic changes or the section in *allegretto moderato* and 2/4 time 'Non v'è in China, per nostra fortuna'). In summary, there is no shortage of notes evoking nostalgia and tenderness, while Ping, Pang and Pong yearn for their longed-for lands.
- 6 THE CHINESE IMPERIAL HYMN - Resonances of the historic Chinese imperial hymn are back again, which appeared in the first act in a minor key – because of its connection with Princess Turandot, whom everyone fears. And it resounds in its full splendour after a march in which Puccini, thanks to the use of brass and percussion, creates an atmosphere of credible orientalism, as befits the principles of verismo.
- 7 IN QUESTA REGGIA - After a short dialogue between the Emperor and Calaf, static and with vaguely liturgical resonances, 'In questa reggia' is Turandot's *racconto*, which connects to Calaf's forceful response. It is a recitative that leads into the aria itself (from 'Principessa Lo-u-Ling' onwards). The confrontation between the Princess and the Tartar prince is evident, and the atmosphere of tension is set by the rising tones of Calaf's responses and, again, Turandot, as they must reach a high C together.
- 8 FINALE - The lines of 'Ma il mio mistero e chiuso in me' from the aria 'Nessun Dorma' in Act Three are heard over Calaf's challenge to Turandot.

Musical comments

- 9 NIGHT - As if preparing the way for Calaf's aria, Puccini creates formidable atmospheric textures to emphasise the nocturnal atmosphere of the scene.
- 10 NONE SHALL SLEEP - The aria 'Nessun Dorma', the most famous aria in the opera and one of the most famous in the history of the genre, is a page from the great arias for Italian romantic operatic tenor. The score demands a remarkable *tour de force* because of the difficulties involved, among others, in ascending to a natural B. Divided into two stanzas, the finale flows into the following number without a break.
- 11 DEATH OF LIÙ, DEATH OF PUCCINI – Liù's suicide is the end of the aria 'Tu che di gel sei cinta', a delicate score in which the slave girl, over an *ostinato*, challenges Turandot with her declaration of principles. The character's death is taken up by the chorus and by Calaf, Timur, Ping, Pang and Pong. The end of the number is the last one Puccini wrote and, when the opera premiered at La Scala, Arturo Toscanini had the performance stopped, terminating it.
- 12 FRANCO ALFANO'S ENDING - Despite his death, Puccini had left notes and an outline for the last scene of the opera, which Franco Alfano organised and wrote. Turandot would end with a choral number over the aria 'Nessun Dorma', after a rather conventional scene, a duet between Turandot and Calaf.

*“Io chiudo stanca gli
occhi
perché egli vinca
ancora...”*

Liù – Puccini, *Turandot* –
Acte III, quadre primer

Liceu + LIVE

TOT EL CONTINGUT AUDIOVISUAL DEL LICEU A UN CLIC

La inauguració del 1999 amb Turandot

Nessun dorma

Entrevista a Bárbara Lluch

Bárbara Lluch

PODCAST

La Previa

Totes les curiositats de *Turandot* de Giacomo Puccini a “La Previa” del Liceu, el podcast.

***“Nel buio c’è segnato,
ahimé, il tuo crudel
destin!”***

**Cor – Puccini, *Turandot* –
Acte I**

ELS LÍMITS DEL MEU VIATGE SÓN ELS LÍMITS DEL MEU MÓN

L'art no té límits, viatjar tampoc.

renfe

**“Voldria que, a
Turandot, s’eliminés
el maquillatge del
sentimentalisme i de
la sensibleria fàcil.
Voldria commoure
sense retòrica i captar
l’emoció del públic fent
vibrar els seus nervis
com les cordes d’un
violoncel.”**

Giacomo Puccini

La Xina de la *Turandot* de Puccini

Dolors Folch

Professora Emèrita d'Història de Xina. Universitat Pompeu Fabra

Turandot s'inscriu dins d'una determinada visió de la Xina comuna a Europa al segle XIX i primera meitat del XX. Els primers contactes entre Europa i la Xina havien despertat una gran admiració a Europa: tot i que al segle XIII el primer relat sistemàtic sobre Catai per part de Marco Polo va ser rebut amb un cert escepticisme, al segle XVI, tant els llibres sobre la Xina de portuguesos i castellans com els escrits i les cartes sistemàticament enviades pels jesuïtes als segles XVII i XVIII es van convertir en autèntics “best-sellers” i van proporcionar una visió molt positiva de la justícia xinesa. Com deia un d'aquests, Galeote Pereira, al segle XVI, “aquests gentils administren justícia molt millor que els cristians, i millor de com ho feien els romans”. Aquesta visió positiva de la Xina va culminar en la Il·lustració francesa, que va veure, en l'emperador xinès, el monarca ideal del despotisme il·lustrat i va convertir Confuci en el sant patró de la Il·lustració. Però l'agressiva presència del colonialisme a la Xina, iniciada al segle XIX amb les guerres de l'opi, va capgirar del tot la visió europea d'aquest país: de ser una nació riquíssima, governada per una burocràcia il·lustrada i amb un sistema judicial admirable, va passar a ser un país habitat per pobres miserables, governat de forma imprevisible i abusiva, i amb un sistema judicial arbitrari i cruel, corromput per *orrendi martiri*. Aquesta és la Xina que recrea Puccini, tot i que la situa anacrònicament al segle XV, amb la dinastia Ming. La distorsió ve accentuada per la caracterització de Timur com un sant baró que ha perdut el seu regne i s'ha hagut d'exiliar, quan de fet Timur és Tamerlà, el fundador de la dinastia timúrida a l'Àsia Central, un autòcrata sanguinari que va morir mentre estava preparant la invasió de la Xina. Per contra, la referència a l'avantpassada de *Turandot* com una princesa raptada per un príncep tàrtar rememora fets reals: l'entrega sistemàtica de princeses xineses als amenaçadors tàrtars del nord havia estat pràctica habitual de la cort imperial xinesa durant segles. L'exotisme oriental —una visió de l'Orient que incloïa des de la Xina i el Japó fins a l'Imperi otomà— es perfila també en la figura submisa i fidel de l'esclava Liù.

Puccini presenta la Xina, i molt concretament la justícia xinesa, com el sùmmum de la barbàrie, i subratlla aquesta atribució jugant amb les melodies pentatòniques que acompanyen alguns dels passatges més cruels de l'obra, com la invectiva dels tres funcionaris Ping, Pang i Pong en el primer acte tot descrivint les atrocitats de la justícia xinesa: “*Qui si strozza! Si trivella! Si sgozza! Si spella! Si uncina e si sbadella!*”. La intencionalitat de Puccini d'assimilar la Xina amb una justícia cruel ve accentuada per la represa de l'estil melòdic europeu quan els mateixos Ping, Pang i Pong l'adverteixen del perill que corre: “*Qui tutti i cimiteri sono occupati!*”, i l'apressen a fugir: “*O scappa, o il funeral per te s'approssa!*”. De fet, les referències a la Xina, força extravagants, són constants: un pintoresc Confuci (*Kong t'se*) és invocat pels sacerdots

que acompanyen el príncep persa al suplici per tal que l'esperí en el cel; Ping, Pang i Pong proclamen inesperadament la superioritat del Tao “*Non esiste che il Tao*”; i una llarga història de la Xina, de *settanta mila* segles.

Però Puccini no només fa servir les frases pentatòniques per denunciar la crueltat xinesa: de fet, utilitza moltes melodies populars xineses i guarneix l'orquestra amb instruments xinesos com el gong per donar una flaire xinesa a la seva òpera. Els compassos pentatònics acompanyen sempre les intervencions de Liù, la serventa de Timur enamorada de Calaf, tant quan respon a la pregunta de Calaf sobre per què ha aguantat tantes angoixes, dient “*perchè un dì nella reggia*

“El tema de Turandot, la princesa dels tres enigmes, no és tampoc un invent de Puccini. Els seus orígens es remunten al conte “Història del príncep Calaf i la princesa de la Xina”, que es troba en la col·lecció de contes perses *Els mil i un dies*.”

m'hai sorriso”, com a l'ària “*Signore, ascolta*” a la qual Calaf respon “*Non piangere, Liù*”, tot recuperant el to melòdic occidental. I la música pentatònica apareix constantment en el tema *Moli Hua* (茉莉花 Flor de Gessamí), present des del primer acte en el cor de nens que canten “*La sui monti dell'Est*”, i que reapareix sovint al llarg de tota l'òpera acompanyant les aparicions de Turandot.

La presència de frases pentatòniques a la música europea no és un invent de Puccini: havia nascut al segle XVIII de la mà de dos sacerdots europeus instal·lats a la cort de Pequín: el llatzerista Pedrini i el jesuïta Amiot. De fet, l'interès dels emperadors xinesos per la música i els instruments europeus té un recorregut encara més llarg: al segle XVI, els jesuïtes Matteo Ricci i Diego de Pantoja ja havien regalat un clavicordi a l'emperador, gràcies al qual Pantoja va poder entrar a la Ciutat Prohibida per ensenyar, als eunucs, com tocar-lo. I cal recordar que la implantació

colonial europea a la Xina al llarg del segle XIX va tenir, com a efecte secundari, un coneixement molt més afinat de la cultura xinesa: a principis del segle XX, Mahler estructurarà la seva bellíssima i última gran obra acabada *Das Lied von der Erde* (La cançó de la Terra) entorn dels poemes de dos dels més grans poetes que ha tingut la Xina, tots dos de la dinastia Tang (s. VIII), Li Bai i Wang Wei, tot incorporant-hi escales pentatòniques, escales de tons sencers i l'ús d'instruments xinesos com el gong i el clavicèmbal.

Les melodies pentatòniques que fa servir Puccini tenen un origen molt identificable: una capsa de música que el baró Fassini Camosi, exdiplomàtic a la Xina, havia portat d'allà, i de la qual Puccini va aprofitar tres melodies: la de *Moli Hua*, la de la invectiva de Ping Pang i Pong i l'himne imperial. De la *Chinese Music* (1884), de Van Aalst, en sortiren quatre més.

El tema de Turandot, la princesa dels tres enigmes, no és tampoc un invent de Puccini. Els seus orígens es remunten al conte “Història del príncep Calaf i la princesa de la Xina”, que es troba en la col·lecció de contes perses *Els mil i un dies*. Cap al 1700, aquest recull s'havia publicat en diverses llengües europees, de les quals, la més famosa va ser la traducció francesa de François Pétis de la Croix. Aquest conte va inspirar una *commedia dell'arte* escrita el 1762 pel dramaturg venecià Carlo Gozzi, que al seu torn inspiraria *Turandot*, *Prinzessin von China* de Schiller. Les versions de Gozzi i Schiller van ser musicades diverses vegades —entre altres, per Carl Maria von Weber—. Quan Puccini s'hi va posar, ja n'hi havia una dotzena de versions, diverses de les quals en forma d'òpera, però cap d'aquestes no estava ambientada a la Xina i no consta que cap inspirés Puccini.

Puccini hi va començar a treballar el 1920, en el zenit de la seva fama: aquell any, quatre de les seves òperes —*Manon Lescaut*, *La bohème*, *Tosca* i *Madama Butterfly*— es representaven simultàniament als teatres del Covent Garden, mentre que, per a la seva enorme irritació, una discogràfica americana havia publicat fragments de *Madama Butterfly* a ritme de foxtrot. Però *Turandot* no va ser una obra fàcil: tant ell com els autors del *libretto* —Giuseppe Adami i Renato Simoni— passarien 4 anys donant voltes i més voltes al text i a la partitura. Finalment, Puccini moriria sense acabar el tercer acte: el dia de l'estrena, el 1926, un any després de la seva mort, el director de l'orquestra, Toscanini, en arribar a la mort de l'esclava Liù, es va girar cap al públic, batuta en mà dient: “*Qui il maestro finì*”. La part final la va acabar el seu col·laborador Franco Alfano, a partir de 36 pàgines de prolífics apunts de Puccini.

Turandot va ser un èxit immediat a Itàlia. El triomfal *All'alba vincerò!* amb què Calaf conclou la seva ària conjurava el tan anhelat triomf de la

Itàlia feixista sobre l'Orient otomà i apuntava a una simpatia de Puccini pel *Duce* que, per bé que esmorteïda, venia de lluny. L'any 1918, l'alcalde de Roma havia encarregat al poeta Fausto Salvatori una oda per celebrar les victòries colonials italianes, que acabava cada estrofa amb el vers *Tu non vedrai nessuna cosa al mondo maggior di Roma*. La música es va encarregar a Puccini: la va fer amb tan poc entusiasme que ell mateix la va qualificar encertadament de *bella porcheria*: però que no va trigar a convertir-se en *l'Inno a Roma* que ensutjaria Itàlia durant tot el feixisme. Puccini mantindria fins al final aquesta relació de vol i dol amb el règim de Mussolini, de qui admirava tant el poder com les estudiades postures teatrals, i de qui anhelava que l'anomenés senador del regne, cosa que finalment va aconseguir.

*“Oh, mio fiore
mattutino!
Mio fiore, ti respiro!
Già ti sento mancare di
dolcezza,
tutta bianca nel tuo
manto d'argento...”*

Calaf – Puccini, *Turandot* –
Acte III, quadre primer

Turandot

Jaume Tribó

Miguel Fleita

— al Liceu

“No! Mai nessun m'avrà!”

Estrena absoluta

Teatro alla Scala de Milà, 25 d'abril del 1926

Estrena a Barcelona i al Liceu

30 de desembre del 1928

Última representació al Liceu

25 d'octubre del 2019

Total de representacions al Liceu

86

Turandot arriba al Liceu el 30 de desembre del 1928, dos anys després de l'estrena absoluta al Teatro alla Scala, i hi arriba després d'una sèrie de cancel·lacions i ajornaments motivats pel tenor Antonio Melandri. La protagonista era la gran Iva Pacetti, que, per superar les dificultats per les quals passava l'empresa, va acceptar cantar aquella *première* un diumenge a la tarda. Cal dir que la nit anterior també havia fet la primera representació d'*Aida*. La reacció del públic i de la crítica davant la novetat pucciniana ens pot semblar ara sorprenent. Grans elogis per als intèrprets. La música no provocà gaire entusiasme. Amb tres representacions n'hi hagué prou.

Tot i l'èxit relatiu, l'empresa tornava a *Turandot* quatre mesos després, la temporada de primavera del 1929. Tres representacions més. El 25 de maig del 1929, la primera era una “función regia en honor y con asistencia de SS. MM. don Alfonso y doña Victoria”. Consignem que Ses Majestats arriben després del primer acte. Però, pel que fa al rei, amb un acte en va tenir prou: “Terminado el segundo acto de *Turandot*, que le dejó muy complacido, S. M. el Rey abandonó el teatro, acompañando a la archiduquesa Isabel, que se hallaba algo fatigada”. Aquest cop el tenor era el suec Gustav Harald Lindau, de formació i estil genuïnament italians, que s'anuncià sempre com a Aroldo Lindi i que va tenir una fi tràgica. Les morts de cantants a l'escenari, tret d'algunes de degudament documentades, sovint pertanyen a la fantasia i a la tradició oral dels afeccionats a l'òpera; no és el cas d'Aroldo Lindi, mort el 8 de març del 1944 en una representació de *Pagliacci*, concretament, mentre cantava “Vesti la giubba” a la San Francisco Opera.

Fins al 1942, no es torna a programar *Turandot* al Liceu;

Iva Pacetti

Antonio Melandri

[Tornar a l'índex](#)Giacomo
Lauri-Volpi

aquell any ho fa l'empresari Joan Mestres Calvet. La temporada 1942-1943 compta amb dos dels millors Calaf de la història: Giacomo Lauri-Volpi i Francesco Merli. Lauri-Volpi hi torna l'any 1944, i, com a l'edició anterior, té com a Ping —primer dels tres ministres— el baríton madrileny Àngel Anglada, mort el 1969, que més tard integraria la llista inacabable de mestres apuntadors del Liceu iniciada l'any 1847. Més tard Giacomo Lauri-Volpi va fer la proesa de cantar “Nessun dorma” gloriosament el 26 de gener del 1972 quan el Liceu celebrava els 125 anys d'existència. El tenor tenia 79 anys.

A la *Turandot* del 1950, amb Jolanda Magnoni i Giuseppe Vertecchi com a protagonistes, hi trobem cantants nostres de mèrits provats com Lina Richarte i Manuel Ausensi. En el rol de Pong hi apareix ja Bartomeu Bardagí, que n'esdevindria especialista: Bardagí va ser Pong en totes les sis edicions consecutives de *Turandot* al Liceu. Va ser un comprimir de luxe en aquest escenari, ja que hi va arribar a cantar cinquanta-cinc títols diferents; la seva activitat al nostre teatre l'ocupà entre el 1947 i el 1982. Bardagí tenia altres activitats, i destacà com a corrector de català, corrector del català de Josep Pla.

El Liceu ha tingut un gust i una estimació reconeguts per les grans veus. Entre les grans veus, però, potser cap hi ha passat amb l'esclat i la puixança de la vienesa Gertrude Grob-Prandl, *Turandot* el 1958.

El nostre teatre començava a estimar la no del tot valorada *Turandot* i les edicions esdevingueren cada cop més seguides. El Calaf del 1961 era Luigi Ottolini; si bé Déu Nostre Senyor li concedí una veu notable i fàcil a l'agut, no fou tan generós amb el físic. Liù era la soprano Dolores Pérez, respectada i admirada per un enfilall de deixebles. Una altra gran Liù, el 1966, en la veu d'Irma González, magnífica soprano mexicana. En aquest cas, Calaf era el barceloní Francesc Lázaro, de gran carrera alemanya

Maria
EspinaltFrancesco
MerliBartomeu
BardagíÀngel
AngladaGertrude
Grob-Prandl

[Tornar a l'índex](#)

però a casa nostra limitada a dos títols del més gran compromís com *Manon Lescaut* i la *Turandot* que ara ens ocupa.

Turandot ja havia entrat del tot al repertori liceista, i això feia que les edicions se succeïssin cada pocs anys. El triomfador de l'edició del 1969 fou el tenor aragonès Bernabé Martí, espòs de Montserrat Caballé. S'havia previst que la Caballé cantés la part de Liù d'alguna de les tres representacions, però al final s'hi alternaren Clarice Carson i Ángeles Chamorro.

Al costat de la noruega Ingrid Bjoner, *Turandot* significà el 1972 un altre èxit per al tenor Pedro Lavirgen, suara traspasat, per a qui el públic liceista va dispensar una estimació i un afecte molt especials durant dinou anys consecutius. A l'edició següent, el 1976, Calaf era un Plácido Domingo en plena glòria infiltrat al mig de tota la companyia de l'Òpera de Sofia.

La temporada 1979-1980, Montserrat Caballé canta al Liceu la protagonista de *Turandot*. Pedro Lavirgen torna a repetir el príncep Calaf.

Quan arribem a l'any 1984, comença l'etapa Éva Marton pel que fa a la princesa xinesa. La gran soprano hongaresa la farà en tres edicions seguides. L'incendi del 1994 interromp la temporada 1993-1994. Després d'un concert al gran saló del Palau Nacional que dirigeix Antoni Ros-Marbà, Cor i Orquestra reprenen l'activitat en una audició de *Turandot* en forma de concert al Palau Sant Jordi. Éva Marton —que, com Edita Grube-

Umberto
Borsò

Ángeles
Chamorro

Francesc
Lázaro

Ingrid
Bjoner

Bernabé
Martí

Pedro
Lavirgen

[Tornar a l'índex](#)Plácido
Domingo

Enric Serra

Montserrat
CaballéGiuseppe
GiacominiÉva
MartonBertrand de
Billy

rovà, no deixà de venir mai durant els anys d'exili— va ser l'esclatant Turandot de sempre, amb un brillantíssim Giuseppe Giacomini.

Aida, *Rigoletto* i *Faust* són els títols més representats al Liceu, però quan s'escollí l'òpera que havia d'inaugurar el tercer edifici no se'n va triar cap d'aquestes tres, sinó *Turandot*, que, gràcies al si natural de Luciano Pavarotti, “Vincerò!”, havia guanyat una popularitat impensada, que arribava a fer oblidar fins i tot les interpretacions de Franco Corelli. Un temps abans, “O mio babbino caro” havia estat el descobriment d'una música que tenia setanta anys. La *Turandot* que inauguraria el nou Liceu ara fa vint-i-quatre anys havia de ser memorable. La soprano napolitana Giovanna Casolla (substituta de la prevista Sharon Sweet, que no va fer cap assaig perquè ni va venir a Barcelona) i el tenor Jan Blinkhof, escollits per a cantar la *première*, foren uns intèrprets ben vàlids sense arribar a ser *divos* absoluts. Se'n feren catorze representacions, i en altres repartiments actuaren també la incansable Éva Marton i Anna-Tomowa Sintow. Les Liù van ser María Bayo, Ana María Sánchez i Montserrat Martí. La primera veu que sonà al nou teatre va ser la del baríton Juan Jesús Rodríguez en la frase inicial del mandarí: “Popolo di Pekino, la legge è questa”. Com a gran novetat per al nou Liceu, el mestre Bertrand de Billy presentà una part, no pas tot, del final original escrit per Franco Alfano i retallat abans de l'estrena

[Tornar a l'índex](#)

absoluta a la Scala el 1926. Molt celebrada la producció de Núria Espert, a l'extrem que es repetiria tres vegades... i ara s'hi torna. La inauguració comptà amb la presència del matrimoni Borbó. La seva presència va condicionar la gala. Uns canvis molt importants en el repartiment del primer dia, 7 d'octubre del 1999, no foren comunicats al públic: els tres ministres Ping, Pang i Pong previstos el primer dia, Àngel Òdena, Antoni Comas i Josep Ruiz, foren substituïts sense cap mena d'anunci per Lluís Sintes, Francisco Vas i Vicenç Esteve Madrid. La presència real desaconsellà un anunci per megafonia o el repartiment de paperets anunciant el canvi. Ningú, ni la crítica, ho advertí. Mesos més tard es posà a la venda el vídeo d'aquella *Turandot* amb els noms dels que no havien actuat.

La producció de Núria Espert havia agradat, i això li va valdre dues reposicions el 2005 i el 2009, totes dues vegades amb el mestre Giuliano Carella. Com a protagonistes hem tingut les veus més que generoses de Luana DeVol i Maria Guleghina. Els tenors han estat Franco Farina, Vladimir Galouzine, Marco Berti, Carl Tanner, Fabio Armiliato i Gregory Kunde. S'han repartit les Liù les sopranos Barbara Frittoli, Ángeles Blancas i Ainhoa Arteta. A l'última representació, Liù era l'estimada i ja desapareguda Daniela Dessì.

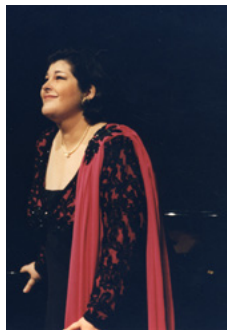
Pel que fa a la soprano Ángeles Blancas, filla de la soprano Ángeles Gulín i del baríton Antonio Blancas, només va fer una única repre-

Montserrat Martí

Barbara Frittoli

Ana María Sánchez

Núria Espert

Juan Jesús Rodríguez

Maria Guleghina

[Tornar a l'índex](#)

Fabio
Armiliato

Irène
Theorin

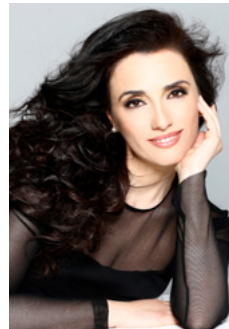
sentació, el 29 de juliol del 2005. Ángeles Blancas, ardida i llançada com sempre ho ha estat, el dia de la representació es va presentar a escena amb el cap rapat. Em va explicar que, com que Liù és una esclava, l'aspecte s'hi adeia molt bé. No li ho vaig pas discutir. Un, que és solidari, va seguir l'exemple. El canvi de look va ser entre els actes primer i segon.

Daniela
Dessi

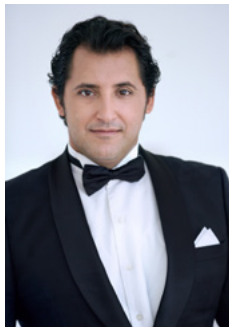
Gregory
Kunde

Ermonela
Jaho

Lise
Lindström

Jorge
de León

Ángeles Blancas,
Jaume Tribó

“Penso que Liù ha de ser sacrificada per provocar una certa pena, però no veig com sense fer-la matar amb tortura. I per què no? La seva mort pot ajudar a entendre el cor de la princesa.”

Giacomo Puccini

Carta de Giacomo Puccini a Giuseppe Adami

Biografies

Alondra de la Parra

Directora musical

Quan encara era estudiant de piano i direcció a la Manhattan School of Music va fundar l'Orquestra Filharmònica de les Amèriques (POA) l'any 2004, quan tenia 23 anys. el seu objectiu era crear una orquestra que servís de plataforma per a joves intèrprets i compositors. Al llarg de la seva carrera ha dirigit algunes de les orquestres més rellevants del món, com l'Orchestre de Paris, la London Philharmonic Orchestra, Tonhalle-Orchester Zürich, WDR Symphony Orchestra, Le Verbier Festival Orchestra (VFO), the BBC Philharmonic, la Rundfunk-Sinfonieorchester de Berlín i L'Orchestra - Accademia Nazionale di Santa Cecilia. Actualment és la principal directora convidada de l'Orchestra Sinfonica di Milano. Entre els seus compromisos recents trobem la direcció d'un cicle sobre Brahms amb la Münchner Symphoniker. A més, és una convidada habitual de la Royal Opera House de Londres, on hi ha dirigit l'estrena mundial del ballet *Like Water for Chocolate* de Joby Talbot, producció que també dirigirà a Califòrnia i a The Metropolitan Opera de Nova York.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Diego García Rodríguez

Director musical

Nascut a Escarabote, va estudiar piano i música de cambra al Conservatori de Santiago de Compostel·la i al Conservatori de Lausana. Estudià direcció a la Hochschule der Künste de Zuric i va obtenir un Màster en direcció d'orquestra sota la direcció del professor Johannes Schlaefli. Va continuar els seus estudis d'orquestra i òpera amb Diego Masson i va ser seleccionat per participar en el primer programa per a joves directors del prestigiós conjunt London Sinfonietta. En el terreny operístic, ha dirigit títols com *Hänsel und Gretel*, *Don Carlo*, *Aida* i *Turandot* al Teatro Real de Madrid; *Macbeth* a l'Òpera Nacional i Ballet de Skopje; *Carmen* a l'Òpera Bałtycka de Gdansk; *Rigoletto*, *Macbeth* i *Il barbiere di Siviglia* a Vigo; *Madama Butterfly* i *Le nozze di Figaro* al Dartington Summer Festival; *Il barbiere di Siviglia* i *Rigoletto* a Sant Sebastià; *Die Dreigroschenoper* de Kurt Weill al Centro Dramático Galego, entre d'altres.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Núria Espert

Directora d'escena

Nascuda a l'Hospitalet de Llobregat, als tretze anys ja formava part de la companyia titular infantil del Teatre Romea de Barcelona. Al llarg de tota la seva vida ha treballat com a actriu, directora i gestora cultural. Això li ha permès ser una de les personalitats del món del teatre amb més reconeixement a nivell internacional, amb premis com el Princesa d'Astúries de 2016, Valle Inclán, Medalla d'Or al Mèrit de les Belles Arts, Premi Nacional d'Interpretació, etc. L'any 1986 va iniciar-se en el món de la direcció d'escena, i des d'aleshores -i pel que fa a l'òpera- ha dirigit títols com *Madama Butterfly*, *Elektra*, *Rigoletto*, *La traviata*, *Carmen*, *Tosca* o *Turandot*. Produccions que s'han pogut veure en escenaris com el del Gran Teatre del Liceu, Royal Opera House i Lyric Hammersmith de Londres, Royal Theatre de Glasgow, LA Opera de Los Angeles, La Monnaie de Brussel·les i Teatro de la Maestranza de Sevilla, entre d'altres.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 1989/90 amb *Elektra*, i hi ha tornat amb *Carmen* (1992/93) i *Turandot* (1999/2000, 2004/05 i 2008/09).

Bárbara Lluch

Repositora

Nascuda en una família molt relacionada amb el teatre, l'òpera i la dansa, amb només 5 anys va debutar com a actriu. Ha estudiat interpretació a l'escola Juan Carlos Corazza de Madrid, i ha treballat en cinema, teatre i sèries de televisió. L'any 2005 va descobrir la seva passió en el món de l'òpera i va començar la seva carrera com a ajudant de direcció. Des d'aleshores ha treballat amb directors com Sir David McVicar, Robert Carsen, Bob Wilson, Robert Lepage, Jonathan Miller, Romeo Castellucci, Richard Eyre, Klaus Michael Grüber, Elijah Moshinsky, Jonathan Kent, Laurent Pelly, Damiano Michieletto i Christopher Marthaler. Ha treballat en teatres com la Royal Opera House de Londres, La Monnaie de Brussel·les, Teatro Real de Madrid, Sydney Opera House, Teatro Colón de Buenos Aires, així com al festival de Glyndebourne.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2016/17 amb *Macbeth*, i hi ha tornat amb *Andrea Chénier* (2017/18), *Madama Butterfly* (2018/19) i *Winterreise* amb Antonio López.

Ezio Frigerio †

Escenògraf

Nascut a Milà, va ser un escenògraf i director artístic. Estudià arquitectura, i posteriorment treballà com a part de la tripulació d'un vaixell. A causa d'una malaltia va haver de deixar el mar i es centrà en la pintura formant-se amb el pintor Mario Radice. Amb Giorgio Strehler s'inicià com a dissenyador de vestuari i van col·laborar durant més de 40 anys en el Piccolo Teatro de Milà. Juntament amb la dissenyadora de vestuari Franca Squarciapino va obtenir nombrosos èxits internacionals en diverses produccions de teatre, òpera i ballet.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 1985/86 amb *Simon Boccanegra*, i hi tornà en diverses ocasions, les darreres amb *Turandot* (1999/2000, 2004/05 i 2008/09), *Don Carlos* (1999/2000) i *Peter Grimes* (2003/04).

Marco Berriel

Coreògraf

Ha estat el primer ballarí en el Ballet del segle XX de Maurice Béjart, la Compañía Nacional de Danza amb Nacho Duato i la Lindsay Kemp Company, a més d'artista convidat en d'altres companyies. En el terreny operístic, ha col·laborat com a coreògraf amb directors com Robert Carsen (*Carmen*, *Don Carlo*, *La fanciulla del West*, etc.), Núria Espert (*Turandot* i *Tosca*), Pierluigi Pizzi (*La traviata*, *Der Vampyr* i *Salome*), Willy Decker (*Death in Venice* i *Die tote Stadt*), Yannis Kokkos (*Tancredi* i *Iphigénie en Aulide*), Giancarlo del Monaco (*Don Carlo* i *Der fliegende Holländer*), Hugo de Ana (*Die sieben Todsünden*), Herbert Wernicke (*Don Quichotte*), Peter Sellars (*Ainadamar* i *Tristan und Isolde*), Alex Ollé (*Faust*) i Deborah Warner (*Billy Budd* i *Fidelio*), entre d'altres. Ha treballat amb directors musicals com Riccardo Muti, Valery Gergiev, Zubin Mehta, William Christie, Bruno Bartoletti, James Conlon, Ivor Bolton i Jesús López Cobos.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Franca Squarciapino

Figurinista

Premiada amb un Oscar al millor vestuari l'any 1991 per *Cyrano de Bergerac*, pel·lícula de Jean-Paul Rappenhof protagonitzada per Gérard Depardieu, va néixer a Roma i va introduir-se al món del teatre de la mà de l'actriu Miranda Campa. Poc després, l'any 1963, va conèixer l'escenògraf Ezio Frigerio que va acompanyar-la pel món de l'escenografia i el vestuari, i així va descobrir la seva gran passió. L'any 1969 realitzà el seu primer gran projecte televisiu, *I fratelli Karamazov*, dirigit per Sandro Bolchi. Poc després d'incorporar-se al Piccolo Teatro de Milà, començà a treballar en el món de l'òpera. Des d'aleshores ha dissenyat vestuaris per teatres d'arreu del món com la Metropolitan Opera House de Nova York, el teatre Bolxoi de Moscou, la Royal Opera House de Londres, el Théâtre de la Monnaie, o el Burgtheater de Viena.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 1986/87 amb el Ballet National de Marseille, i hi ha tornat nombroses vegades, les darreres amb *Le nozze di Figaro* (2011/12 i 2016/17) i *Aida* (2011/12 i 2019/20).

Vinicio Cheli

Il·luminador

Diplomat a l'Acadèmia de Belles Arts de Florència, va treballar entre els anys 1976 i 1979 al Maggio Musicale Fiorentino. Des d'aleshores i fins l'any 1989, va estar al servei del Piccolo Teatro de Milà en col·laboració amb Giorgio Strehler, i del 1987 al 1991 al festival Rossini de Pesaro. Ha dissenyat la il·luminació per a títols com *La clemenza di Tito*, *Idomeneo*, *Fidelio*, *La forza del destino*, *Norma*, *Lucia di Lammermmor*, *Pelléas et Mélisande*, *Turandot*, *Castor et Pollux* o *Guglielmo Tell*, entre d'altres. Ha treballat amb directors com Pier Luigi Pizzi, Luca Ronconi, Yannis Kokkos, Nicolas Joël, Giancarlo del Monaco, Nikolaus Lehnhof, Klaus Michael Grüber i Gilbert Deflo. El seu treball s'ha pogut veure en teatres com el Teatre Mariinsky de Sant Petersburg, Teatro dell'Opera di Roma, Théâtre du Capitole de Tolosa de Llenguadoc, Opéra national de Paris, Teatro de la Zarzuela de Madrid i Teatro Regio di Torino.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Pablo Assante

Director del Cor del Gran Teatre del Liceu

Pablo Assante va néixer a Quilmes l'any 1975. Va començar els estudis de piano als 8 anys a l'Escola de Belles Arts de la seva ciutat natal i després els va continuar al Conservatori Nacional de Buenos Aires. El 1997 va obtenir la Llicenciatura en Música, en les especialitats en Direcció Orquestral i en Direcció Coral, a la Universitat Catòlica Argentina i va prosseguir l'estudi de les dues especialitats al Mozarteum de Salzburg (càtedra Denis Russell / Jorge Rotter i Karl Kamper). Des del 2001, ha treballat com a mestre preparador, com a director d'orquestra i, principalment, com a director del cor en les temporades de diversos teatres lírics, com els de Chemnitz, Frankfurt, Saarbrücken, Dresden (Semperoper) i el Teatro Carlo Felice de Gènova. Com a director d'orquestra, ha dirigit ballet, òpera (entre altres títols, *Cavalleria Rusticana*, *I Pagliacci*, *Don Giovanni*, *La vídua alegre*), concerts simfònics i simfonícorals (com els *rèquiems* de Mozart i Verdi, i la simfonia *Lobgesang*, de Mendelssohn), amb orquestres com la Robert Schumann Philharmonie, la Saarländisches Staatsorchester, l'Orquestra Simfònica Nacional Argentina i l'orquestra del Teatro Carlo Felice de Gènova. Les seves col·laboracions com a director del cor també inclouen el cor Voci Bianche di Roma per al Teatro dell'Opera i l'Acadèmia Nacional de Santa Cecília de Roma; el cor de la Ràdio de Leipzig; el cor de la Simfònica de Bamberg; el cor de l'Òpera de Zuric; el Festival de Pasqua de Salzburg, amb els cors de la Semperoper de Dresden i de l'Òpera de Munic (Parsifal, DVD Deutsche Grammophon),

i, més recentment, amb els teatres d'òpera de Xi'an, Pequín, Xangai i Staatsoper München. A més d'un repertori operístic ben ampli que comprèn els títols principals de Wagner, Verdi i Puccini, ha col·laborat com a director de cor en simfonícorals —com la *Missa Solemnis*, de Beethoven (DVD Unitel); el *War Requiem*, de Britten; l'*Ein Deutsches Requiem*, de Brahms; els oratoris *Das Liebesmahl der Apostel*, de Wagner; *The dream of Gerontius*, d'Elgar, i les simfonies de Mahler 2, 3 i 8— i amb directors com Kurt Masur, Georges Prêtre, Colin Davis, Christian Thielemann, Fabio Luisi i Kirill Petrenko.

Cor Infantil de L'Orfeó Català

El Cor Infantil de l'Orfeó Català està integrat per cantaires d'11 a 16 anys. Des de la seva fundació fins al 2008 va ser dirigit per Elisenda Carrasco; actualment Glòria Coma i Pedrals n'és la directora i Pau Casan el pianista. Ha actuat a Barcelona, Mallorca, Tàrraga, Pamplona, Sant Sebastià, Montpeller (França) i Pisa (Itàlia). Ha col·laborat amb orquestres i cors de prestigi, com la Gustav Mahler Jugendorchester, Orquestra Filharmònica d'Israel i Jove Orquestra Nacional de Catalunya, entre d'altres. Ha treballat amb els directors E. Pohjola, P. Hyökki, M. Janowski, S. Bychkov, Z. Mehta, J. Nott, I. Fischer, J. E. Gardiner i M. Valdivieso, entre d'altres. Ha actuat al Gran Teatre del Liceu, al Festival Grec i ha treballat sota la direcció escènica de Comediants i Dani Coma.

En l'àmbit de la música simfonícoral, ha interpretat les parts de cor de nens de la *Tercera Sim-*

fonia de Mahler i el 2021 interpretà la part infantil de la *Passió segons sant Mateu* de J. S. Bach, amb l'Orfeó Català, solistes de l'Orquestra Filharmònica de Berlín i l'Orquestra Simfònica Camera Musicæ, dirigits per Simon Halsey.

El 2022 ha interpretat la cantata *El capità Noè i el seu zoo flotant* de J. Horovitz, juntament amb el Cor Mitjans de l'Orfeó Català, sota la direcció musical de Glòria Coma i la direcció escènica de Dani Coma.

La temporada 2022-23 interpretà el cor de nens de l'òpera *Suor Angelica* de G. Puccini a la temporada d'òpera del Gran Teatre del Liceu, i la *Passió segons sant Mateu* de J. S. Bach al costat del cor Vox Luminis i la Freiburger Barockorchester, dirigits per Lionel Meunier, al Palau de la Música. Al cicle La Casa dels Cants presentarà el programa “De la nit al dia” juntament amb el Cor Petits de l'Orfeó Català, i actuarà amb el cor Bilboko Koral Ekartea, com a resultat de l'intercanvi que els dos cors faran durant la primavera del 2023.

El Cor Infantil forma part de l'Escola Coral de l'Orfeó Català, amb seu al Palau de la Música Catalana, que rep el mecenatge de la Fundació Banco Santander.

Glòria Coma i Pedrals

Directora del Cor Infantil de l'Orfeó Català

Va néixer a Santa Maria d'Oló (Moianès). Estudià direcció amb Mireia Barrera, Josep Vila i Casañas, Pierre Cao, Johan Duijck i Harry Christophers. Ha realitzat estudis de piano, contrabaix, teatre i dansa, i és llicenciada en cant per l'ESMUC sota el mestratge de Margarida Natividade, amb la qual ha participat en diverses classes magistrals a Bèlgica. Ha dirigit el Cor Infantil Sant Esteve de Castellar del Vallès (primer premi de la X Mostra de la Generalitat de Catalunya) i el Cor Jove de l'Escola de Música la Guineu de Barcelona (segon premi del IX Certamen Nacional Infantil i Juvenil d'Havaneres de Torrevella).

Ha dirigit cors d'adults, com el Cor Lieder Càmera, del qual assumí la direcció adjunta del 2005 al 2008. Ha actuat com a contrabaixista en diverses agrupacions, i com a soprano solista ha interpretat els papers de Barbarina i la Reina de la Nit (Mozart), Lakmé (Delibes), Melissa (Händel), i també ha cantat l'Stabat Mater de Pergolesi (Orquestra Barroca Catalana) i l'Oratori de Nadal de Camille Saint-Saëns (Orquestra Ars Musicae), entre d'altres. És professora de cant al monestir de Sant Benet de Montserrat i a l'Orfeó Català. Des del 2008 dirigeix el Cor Infantil de l'Orfeó Català (tercer premi a Cantonigròs).

Elena Pankratova

Turandot

Soprano. Es va donar a conèixer l'any 2010 a Florència, quan va debutar interpretant la Muller de Barak de *Die Frau ohne Schatten* (Richard Strauss), dirigida per Zubin Mehta. Des d'aleshores ha cantat en teatres internacionals com la Bayerische Staatsoper de Munic, Teatro Colón de Buenos Aires, Wiener Staatsoper, Royal Opera House de Londres, Teatro alla Scala de Milà, Teatre Mariinsky de Sant Petersburg, Semperoper de Dresden, així com al festival de Bayreuth. De fet, ha estat la primera soprano russa en cantar al festival wagnerià, on entre els anys 2016 i 2019 hi ha participat com a Kundry, i el 2019 com a Ortrud (*Lohengrin*). El seu repertori també inclou rols com Odabella (*Attila*), Leonora (*La forza del destino*), Leonora (*Il trovatore*), Amelia (*Un ballo in maschera*), Abigail (*Nabucco*), Turandot, Elektra, Leonore (*Fidelio*), Tosca, Norma, Ariadne (*Ariadne auf Naxos*), Senta (*L'holandès errant*), entre d'altres.

Debutà al Gran Teatre del Liceu amb *Cavalleria rusticana* la temporada 2019/20 i ha tornat amb *Parsifal* (2022/23).

Ekaterina Semenchuk

Turandot

Mezzosoprano. Nascuda a Minsk (Bielorússia), estudià al Conservatori Rimsky-Kórsakov de Sant Petersburg, mentre encara era estudiant va poder debutar al Teatre Mariinsky de Sant Petersburg. El seu repertori inclou rols com Azucena (*Il trovatore*), Eboli (*Don Carlo*), Amneris (*Aida*) i Lady Macbeth, però més enllà de Verdi també d'altres com Princesa de Bouillon (*Adriana Lecouvreur*), Didon (*Les Troyens*), Santuzza (*Cavalleria rusticana*), Marina (*Boris Godunov*), Laura (*La Gioconda*), Lyubov (*Mazeppa*), Marfa (*Khovànsxina*), Dalila (*Samson et Dalila*), Giovanna Seymour (*Anna Bolena*), Preziosilla (*La forza del destino*) i Carmen. Papers que ha pogut cantar en teatres com The Metropolitan Opera de Nova York, Opéra national de Paris, Teatro Real Madrid de Madrid, Royal Opera House de Londres, New National Theatre de Tòquio, San Francisco Opera, Teatro alla Scala de Milà, així com al festival de Salzburg, entre d'altres.

Debutà al Gran Teatre del Liceu amb *Macbeth* la temporada 2022/23.

Siegfried Jerusalem

Altoum

Tenor. Després de formar-se com a fagotista, inicià una carrera internacional com a cantant. L'any 1977 va fer la seva primera aparició al festival de Bayreuth, i des d'aleshores va cantar amb regularitat al festival wagnerià. L'any 1980 va debutar a The Metropolitan Opera de Nova York, on l'any 1990 va tenir un gran èxit en cantar els papers de Loge i Siegfried del cicle *L'anell del nibelung* que es va transmetre per televisió. L'any 1993 va cantar Tristan (*Tristan und Isolde*) a la inauguració del festival de Bayreuth, i a partir d'aquell moment se li van obrir les portes dels principals teatres i auditoris del món. L'any 1997 va ser reconegut com «Bundesverdienstkreuz 1. Klasse» per part del President federal d'Alemanya, Roman Herzog. Entre els seus compromisos recents, ha cantat papers com Aegist (*Elektra*) a Nova York, Londres, festival Verbier, Nàpols, Berlín i San Sebastián amb el Westdeutscher Rundfunk; Herodes (*Salome*) a Hamburg, València, Tòquio, Nova York i Roma, entre d'altres.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 1983/84 amb *Die Fledermaus*, i hi ha tornat amb *Die Walküre* (1984/85), *Lohengrin* (1985/86) i *Der Freischütz* (1987/88).

Raúl Giménez

Altoum

Tenor. Debutà al Teatro Colón de Buenos Aires cantant Ernesto (*Don Pasquale*) l'any 1980, l'any 1984 va fer el seu debut europeu al Wexford Festival amb *Le astuzie femminile*. Posteriorment cantà a Ginebra *Il turco in Italia*, al festival Rossini de Pesaro amb *Il signor Bruschino*, *Armida* al Teatro La Fenice de Venècia i *Il ritorno d'Ulisse in patria* a Amsterdam. La temporada 1989/90 debutà en importants teatres com la Royal Opera House de Londres cantant Ernesto, Viena com a Comte d'Almaviva (*Il barbiere di Siviglia*), així com a The Dallas Opera, de nou, com a Ernesto. A partir d'aleshores ha cantat en teatres com el Teatro alla Scala de Milà, Opéra national de Paris, Bayerische Staatsoper de Munic, The Metropolitan Opera de Nova York, entre molts d'altres. Des de l'any 2014 és el director artístic de la companyia Amics de l'Òpera de Sarrià, a càrrec de l'Òpera de Cambra de Barcelona.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2004/05, i hi ha tornat amb *Le nozze di Figaro* (2008/09), *Falstaff* (2010/11) i el Concert del 175è aniversari (2021/22).

Marko Mimica

Timur

Baix. Format a l'Academy of Music de Zagreb, a Croàcia, l'any 2011 va participar al Young Singers Project del festival de Salzburg, posteriorment formà part de l'Ensemble de la Deutsche Oper Berlin entre els anys 2011 i 2016, on hi cantà rols com Figaro (*Le nozze di Figaro*), Raimondo (*Lucia di Lammermoor*), Don Basilio (*Il barbiere di Siviglia*), Talbot (*Maria Stuarda*), Escamillo (*Carmen*), Lorenzo (*I Capuleti e i Montecchi*), Heinrich (*Lohengrin*), Colline (*La bohème*), Banquo (*Macbeth*) o Oroveso (*Norma*), entre d'altres. Ha actuat en teatres com Opéra national i Théâtre des Champs-Élysées de París, Teatro Real de Madrid, Palau de les Arts de València, Teatro Regio di Torino, Teatro dell'Opera di Roma, Teatro Massimo de Palerm, Opera di Firenze, Deutsche Oper Berlin, Semperoper de Dresden o Arena di Verona, així com als festivals de Pesaro o Edimburg.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2015/16 amb *Lucia di Lammermoor*, i hi ha tornat amb *I puritani* i *Luisa Miller* (2018/19), *Aida* (2019/20) i *Norma* (2021/22).

Adam Palka

Timur

Baix. Estudià cant amb Florian Skulski a l'Acadèmia de Música Stanisław Moniuszko de Gdansk (Polònia), i debutà professionalment l'any 2005. Al llarg de la seva trajectòria ha interpretat papers com Skula (*El príncep Ígor*) a l'Opéra Bastille de París, Boris Godunov a Oper Stuttgart, així com Mefistofele, Méphistophélès (*Faust*), Sparafucile (*Rigoletto*), entre d'altres. Entre els seus compromisos recents trobem actuacions en teatres com la Royal Opera House de Londres i Wiener Staatsoper interpretant Méphistophélès; Canadian Opera Company de Toronto amb Escamillo (*Carmen*), i a Oper Stuttgart amb Filippo II (*Don Carlo*), Commendatore (*Don Giovanni*), Rodolfo (*La sonnambula*), Oroveso (*Norma*) i Fasolt (*Das Rheingold*). A més, ha cantat en teatres com el Teatro Real de Madrid, Grand Théâtre de Genève, Teatre Bolxoi de Moscou, Oper Köln, Théâtre du Châtelet de París, així com al festival de Glyndebourne, entre d'altres.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2020/21 amb *Don Giovanni* i ha tornat amb *Eugene Onegin* (2023/24).

Michael Fabiano

Calaf

Tenor. L'any 2014 va rebre els premis Beverly Sills i Richard Tucker, essent el primer cantant en rebre ambdues distincions el mateix any. Entre els seus compromisos per a aquesta temporada trobem la seva participació a l'Opera Ball i Opera in the Park de la San Francisco Opera, també cantarà Pinkerton (*Madama Butterfly*) a la mateixa ciutat i Cavaradossi (*Tosca*), a banda de Barcelona, a The Metropolitan Opera de Nova York, LA Opera de Los Angeles i Wiener Staatsoper. També ha debutat en el rol de Maurizio (*Adriana Lecouvreur*) al Teatro Francesco Cilèa de Reggio Calabria i Opera Australia. La temporada passada debutà el rol de Cavaradossi a l'Opéra National de Paris i, entre d'altres, cantà el rol protagonista de *Les contes d'Hoffmann* a Bilbao, així com Rodolfo (*La bohème*) al Teatro Real de Madrid.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2021/22 en el Concert 175è aniversari i hi ha tornat amb *Tosca* i *Manon* (2022/23).

Martin Muehle

Calaf

Tenor. Nascut a Porto Alegre (Brasil), estudià al Conservatori de Lübeck. Entre els seus compromisos per a aquesta temporada 2023/24 trobem la interpretació de papers com Roberto (*Le Villi*) al Teatro Regio di Torino, Cavaradossi (*Tosca*), Calaf i Hermann (*Pikovaia dama*) a la Deutsche Oper Berlin. La passada temporada va cantar Calaf en una nova producció de *Turandot* signada per Barrie Kosky a De Nationale Opera d'Amsterdam amb direcció musical de Lorenzo Viotti; Des Grieux (*Manon Lescaut*) a la Deutsche Oper Berlin i Calaf al Teatro Real de Madrid. També ha cantat el rol protagonista d'*Andrea Chénier* a l'Opéra Monte-Carlo i Don José (*Carmen*) a l'Oper Stuttgart. El seu repertori inclou papers protagonistes de títols *Otello* de Verdi i *Lohengrin*, Pollione (*Norma*), Radamès (*Aida*), Luigi (*Il tabarro*), Maurizio (*Adriana Lecouvreur*), Turiddu (*Cavalleria rusticana*) i Canio (*Pagliacci*), entre d'altres.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2019/20 amb *Cavalleria rusticana* i *Pagliacci*.

Vannina Santoni

Liù

Soprano. Després dels seus primers èxits amb *Donna Anna* a Itàlia i a la Royal Opéra de Versailles, va ser reconeguda per les seves interpretacions immersives emocionalment. Es va destacar amb el seu triomf el 2018 a *La traviata* al Théâtre des Champs-Élysées, on va mostrar la seva habilitat per combinar el lirisme pur amb el fervor dramàtic. Durant la temporada 2023/24, interpretarà el paper de Fiordiligi a *Così fan tutte* a l'Òpera de Zuric i a París. Durant la temporada 2022/23 va incloure papers com Mimì a *La bohème* al Théâtre du Capitole i Mélisande a Lille. Actuacions remarcables van incloure *Iphigénie en Tauride* a Montpellier i *Griséidis* al Théâtre des Champs-Élysées. Per acabar la temporada, va inaugurar el Rheingau Musik Festival amb el *Stabat Mater* de Poulenc, dirigit per Alain Altinoglu. Entre els moments recents destacats es troben Juliette al Teatro alla Scala de Milà, Manon amb l'Orchestre National de Lyon i Mélisande al Théâtre des Champs-Élysées. En destaquen, també, els seus papers a la nova producció de Laurent Pelly i el seu debut a *Le Soulier de Satin* de Marc-André Dalbavie a l'Òpera de París, així com la seva interpretació de les *Quatre últimes cançons* de Strauss amb la Camerata Mahleriana a Vichy.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Marta Mathéu

Liù

Soprano. Formada amb Ana Luisa Chova, Montserrat Caballé, Elena Obraztsova i Wolfram Rieger, ha cantat en teatres i auditoris com el Palau de la Música Catalana, el Teatro Real de Madrid, el Gran Teatre del Liceu de Barcelona, la Philharmonie de París i el Concertgebouw d'Amsterdam. L'any 2008 va rebre diversos premis del Concurs Internacional de Cant Francesc Viñas per les seves interpretacions de Mozart, Puccini, Rossini i Wagner. També ha estat premiada la seva gravació en el paper protagonista (Francina) de *Cançó d'amor i de guerra* de Rafael Martínez Valls. Divideix la seva carrera en els camps de l'òpera, l'oratori i el lied. Ha cantat amb el mestre Jordi Savall en diferents escenaris europeus presentant obres de Bach. En el camp simfònic i l'oratori, ha interpretat, entre d'altres, la Novena de Beethoven i la Segona de Mahler amb mestres com Gustavo Dudamel i Víctor Pablo Pérez.

Al Gran Teatre del Liceu ha participat en concerts com *El Pessebre* (2015/16) o en dues edicions de l'Off Liceu-Diàlegs Musicals (2016/17), a més de cantar *Norma* (2021/22) i *7 Deaths of Maria Callas* (2022/23).

Adriana González

Liù

Soprano. Nascuda a Guatemala, finalitzà els estudis musicals l'any 2012. L'any 2019 guanyà el primer premi del concurs Operalia, i el premi Pepita Embil de sarsuela a Praga. Ha rebut diverses distincions més, com el Prix Lyrique du Cercle Carpeaux, primer premi Bel Canto 2012 del Festival de la Canzone Italiana, tercer premi del Concurs Internacional de Cant Veronica Dunne 2016, primer premi del Concurs Otto Edelmann 2016, premi Oper Burg Gars a Viena, segon premi del Concurs Tenor Francesc Viñas 2017, a més de sis premis extraordinaris. A més, ha cantat rols com la Comtessa (*Le nozze di Figaro*) a Frankfurt i Luxemburg, Mimì (*La bohème*) a Toló i Tòquio; Juliette (*Roméo et Juliette*) a Houston, i Micaëla (*Carmen*) al festival de Sanxay (França). L'any 2019 signà un contracte amb Audax Records amb qui ha publicat el disc *Dussaut & Covatti*, amb obres d'aquests dos compositors francesos i acompanyada al piano per Iñaki Encina Oyón.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2017/18 amb *Il viaggio a Reims*, i hi ha tornat amb *Les contes d'Hoffmann* i *La bohème* (2020/21).

Maria Agresta

Liù

Soprano. Guanyadora de diversos concursos de cant, com el Franco Abbiati de l'any 2014. Va fer el seu debut professional l'any 2007, però es va donar a conèixer gràcies l'any 2011 gràcies a la seva participació a l'òpera *I vespri siciliani* a Torí, dirigida per Gianandrea Nosedà. Des d'aleshores ha cantat en teatres d'arreu del món com The Metropolitan Opera de Nova York, Teatro alla Scala de Milà, Royal Opera House de Londres, Teatro dell'Opera di Roma, Teatro di San Carlo de Nàpols, Arena di Verona, Teatro La Fenice de Venècia, així com a Berlín o Montecarlo. En el seu repertori hi trobem rols com Norma, Mimì (*La bohème*), Leonora (*Il trovatore*), Violetta (*La traviata*), Amelia (*Simon Boccanegra*), Desdemona (*Otello*), Micaëla (*Carmen*), Liù (*Turandot*), Elisabetta (*Don Carlo*), Lucrezia (*I due Foscari*), Anna Bolena, Tosca, entre d'altres. L'han dirigida mestres com Antonio Pappano, Riccardo Muti, Daniel Barenboim, Zubin Mehta, Christian Thielemann, Myung-Whun Chung, Fabio Luisi i Riccardo Chailly.

Debutà al Gran Teatre del Liceu amb *Suor Angelica* la temporada 2013/14 i hi ha tornat amb *Tosca* (2022/23) i la *Gala Centenari Victoria de los Ángeles* (2023/24).

Manel Esteve

Ping

Baríton. Nascut a Barcelona, paral·lelament als seus estudis musicals, estudià cant amb el seu pare, el baríton Vicenç Esteve. També ha rebut classes de cantants com Jaume Aragall, Joan Pons, Eduard Giménez, Carlos Chausson o Rolando Panerai. Ha guanyat els concursos de cant Manuel Ausensi (2002) i Pedro Lavirgen (2004). Des del seu debut, l'any 1999, al Gran Teatre del Liceu interpretant Uberto (*La serva padrona*), ha mantingut una intensa activitat professional. Així doncs, ha interpretat rols com Figaro (*Il barbiere di Siviglia*), Taddeo (*L'italiana in Algeri*), Don Alvaro (*Il viaggio a reims*), Prosdócimo (*Il turco in Italia*), Silvio (*Pagliacci*), Malatesta (*Don Pasquale*), Severo (*Poliuto*), Enrico (*Lucia di Lammermoor*), Papageno (*Die Zauberflöte*), Ping (*Turandot*) o Lescaut (*Manon*), entre d'altres.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 1999/2000 amb *La serva padrona*, i ha tornat en nombroses ocasions, les darreres amb *Andrea Chénier* i *Il viaggio a Reims* (2017/18), *L'italiana in Algeri* (2018/19), *Pagliacci* (2019/20), el Concert 175è aniversari (2021/22) i *Tosca* (2022/23).

Moisés Marín

Pang

Tenor. Ha estat membre de l'Òpera Studio de l'Accademia Nazionale di Santa Cecilia de Roma, supervisat per la soprano Renata Scotto. Durant dues temporades va formar part del Centre de Perfeccionament Plácido Domingo de València, on va poder cantar els rols de Gastone (*La traviata*), Rustighello (*Lucrezia Borgia*), Goro (*Madama Butterfly*), Spoletta (*Tosca*) i Schmidt (*Werther*). Ha cantat amb artistes com Plácido Domingo, Gregory Kunde, Mariella Devia, Anna-Caterina Antonacci, Lianna Haroutounian o Marina Rebeka. L'han dirigit mestres com Ramón Tebar, Nicola Luisotti, Fabio Biondi o Henrik Nánási. Entre els seus compromisos recents trobem Albazar (*Il turco in Italia*) i Nathanaël i Spalanzani (*Les contes d'Hoffmann*) a Bilbao, Jaquino (*Fidelio*) a Oviedo, Remendado (*Carmen*) i Goro a Sevilla, a més de cantar al Teatro Real de Madrid, Òpera d'Oviedo, Palau de Les Arts de València i ABAO.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2018/19 amb *Madama Butterfly*, i hi ha tornat amb *Lucia di Lammermoor* (2020/21), *Rigoletto* (2021/22) i *Tosca* (2022/23).

Antoni Lliteres

Pong

Tenor. Nascut a Artà (Mallorca), es formà al Conservatori Superior del Liceu i al de les Illes Balears, i es perfeccionà als Estats Units amb Dolora Zajick (IYDV) i Darrell Babidge (Juilliard School of Music de Nova York). Inicià la seva carrera al Teatre Principal de Palma (Mallorca) participant en nombroses produccions. El 2019 interpretà Rodolfo (*La bohème*) amb la JONC, i Alfredo (*La traviata*) a Milà amb l'orquestra La Verdi. El 2020 cantà novament Alfredo amb els Amics de l'Òpera de Sabadell, Tamino (*La flauta màgica*) al Teatre Principal de Palma, i Macduff (*Macbeth*) amb l'AAOS. La temporada 2021/22 interpretà Tamino a Oviedo, Leandro (*La tabernera del puerto*) al Teatre de La Zarzuela de Madrid, debutà Duc de Màntua (*Rigoletto*) amb la FOC arreu de Catalunya i Cantàbria, i acaba al Teatre de La Maestranza de Sevilla amb Alfredo.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2021/22 amb *Píkovaia dama*, i hi ha tornat amb *Il trovatore* (2022/23).

David Lagares

Mandarí

Baix-baríton. Nascut a Bollullos Par del Condado (Huelva), estudià al Conservatori de Sevilla on realitzà el grau professional amb Esperanza Melguizo i Carlos Aragón. Inicià la seva carrera al Teatre de la Maestranza de Sevilla interpretant, entre d'altres, Masetto (*Don Giovanni*), Schaunard (*La bohème*), Narrador (*La flauta màgica*), Príncep de Bouillon (*Adriana Lecouvreur*), Hortensius (*La fille du régiment*) o Reinmar (*Tannhäuser*). Entre els seus compromisos més recents trobem Pietro (*Simon Boccanegra*) i Monterone (*Rigoletto*) al Teatre Cervantes de Màlaga, Nourabad (*Les pêcheurs de perles*) a Oviedo, Basilio (*Il barbiere di Siviglia*) al Teatre Villamarta de Jerez i Sciarbone (*Tosca*) al Teatre Real de Madrid, Colline (*La bohème*) i Masetto a Oviedo, Ataliba (*Alzira*) a Bilbao i la seva participació a *L'àngel de foc* al Teatre Real.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2021/22 amb *Ariadne auf Naxos* i *Die Zauberflöte* i ha tornat amb *Macbeth* (2022/23).

**“És evident el que
realment era Puccini:
una cosa sense
pretensions, per a
tothom, un art que
no passa d’aspirar a
guanyar molts diners i
a divertir el públic bé i
honestament.”**

Josep Pla: *Puccini*

Relació personal Gran Teatre del Liceu

DIRECCIÓ GENERAL

Valentí Oviedo

Secretaria de direcció

Ariadna Pedrola

Assessoria jurídica

Elionor Villén

Clàudia Coll

Vanesa Figueres

Lola Pozo Flor

DIRECCIÓ ARTÍSTICA

I PRODUCCIÓ

Víctor García de Gomar

Leticia Martín Ruiz

Planificació

Yolanda Blaya

Contractació i figuració

Albert Castells

Meritxell Penas

Producció executiva

Sílvia García

Lídia Gilabert

Munta Inglada

Míriam Martín Ferrer

Joan Rimbau

Producció

d'esdeveniments

Deborah Tarridas

Sobretítols

Anabel Alenda

Gloria Nogué

DIRECCIÓ MUSICAL

Josep Pons

Antoni Pallés

Josep M. Armengol

Agnès Pérez

Núria Piquer

Arxiu musical

Elena Rosales

Irene Valle

Mestres assistents

musicals

Rodrigo de Vera

David-Huy Nguyen-Phung

Jaume Tribó

Véronique Werklé

Regidoria musical

Lluís Alsius

Àngel Armenteros

Luca Ceruti

Micky Galindo

Rubén Guerrero

Orquestra

Kai Gleusteen

Oscar Alabau

Enric Albiol

Olga Aleshinski

Nieves Aliaño

César Altur

Andrea Amador

Joaquín Arrabal

Sandra Luisa Batista

Joan Andreu Bella

Lluís Bellver

Francesc Benítez

Jordi Berbegal

Josep M. Bernabeu

Claire Bobij

Kostadin Bogdanoski

Josep Bracero

Bettina Brandkamp

Esther Braun

Merce Brotons

Pablo Cadenas

Javier Cantos

Josep Antón Casado

Andrea Ceruti

J. Carles Chordà

Carles Chordà

Francesc Colomina

Albert Coronado

Charles Courant

Savio de la Corte

Birgit Euler

Juan Pedro Fuentes

Ferran Garcerà

Alejandro Garrido

Juan González Moreno

Ródicta Mónica Harda

Piotr Jeczmyk

Lourdes Kleykens

Magdalena Kostrzewska

Aleksandar Krapovski

Émilie Langlais

Paula Lavarías

Francesc Lozano

Jing Liu

Kalina Macuta

Sergii Maiboroda

Dario Mariño

Manuel Martínez

Juanjo Mercadal

Aleksandra Miletic

Albert Mora

David Morales

Liviu Morna

Mihai Morna

Salomé Osca

Emili Pascual

Ma Dolors Paya

Enric Pellicer

Raúl Pérez

Cristoforo Pestalozzi

Giulio Piazzoli

Ionut Podgoreanu

Alexandre Polonski

Sergi Puente

Annick Puig

Ewa Pyrek

Joan Renart

Ma José Rielo

Artur Sala

Guillermo Salcedo

Fulgencio Sandoval

Cristian Sandu

Javier Serrano

Oleg Shport

João Paulo Soares

Oksana Solovieva

Barbara Stegemann

Raul Suárez

Tiziana Tagliani

Renata Tanellari

Guillaume Terrail

Franck Tollini

Yana Tsanova

Marie Vanier

Bernardo Verde

Jorge Vilalta

Matthias Weinmann

Cor

Pablo Assante

Alejandra M. Aguilar

Andrea Antognetti

Pau Bordas

Margarita Buendía

José L. Casanova

Alexandra Codina

Carlos Cremades

Miguel Àngel Curras

Mercedes Darder

Dimitar Darlev

Gabriel Antonio Diap

Mariel Fontes

Jordi Galán

María Genís

Elisabeth Gillming

Ignasi Gomar

Oihane González de Vinaspre

Olatz Gorrotxategi

Lucas Groppo

Gema Hernández

M. Carmen Jiménez

Sung Min Kang

Yordanka Leon

Gloria López

Raquel Lucena

Mónica Luezas

Elizabeth Maldonado

Aina Martín

Xavier Martínez

José Antonio Medina

Ivo Mischew

Raquel Momblant

Daniel Muñoz

M. Àngels Padró

Plamen G. Papazikov

Eun Kyung Park

Natalia Perelló

Marta Polo

Joan Prados

Domingo Ramos

Alexandra Rosa

Miquel Rosales

Yulia Safonova

Sara Sarroca

Olga Szabo

Cristina Tena

Igor Tsenkman

Nauzet Valerón Brito

Alessandro Vandin

Ingrid Venter

Helena Zaborowska

Guisela Zannerini

LiceuAprèn

Jordina Oriols

Julia Getino

Charles Gibert

Margarida Olivé

Gemma Pujol

Josep Maria Sabench

LiceuApropa

Irene Calvís

DEPT. COMUNICACIÓ

I EDICIONS

Nora Farrés

Prensa

Joana Lladó

Digital

Christian Machío

Edicions

Sònia Cañas

Arxiu

Marc Gaspà

Producció d'audiovisuals

Clara Bernardo

Santi Gila

Berta Simó

Disseny

Lluís Palomar

DEPT.

ECONOMICOFINANCIER

Ana Serrano

Cristina Esteve

Núria Ribes

Control econòmic

M. Jesús Fèlix

Gemma Rodríguez

Comptabilitat

M. José García

Jaume Masana

Tresoreria i assegurances

Jordi Cabrero

Roser Pausas

M. Carme Aguilar

Compres

M. Isabel Aguilar

Javier Amorós

Eva Grijalba

Anna Zurdo

DEPT. DE MÀRQUETING

I COMERCIAL

Mireia Martínez

Montse Cardona

Jesús García

Teresa Lleal

Gemma Pujol

Judith Ruiz

Abonaments i localitats

Marisa Calvo Fernández

Clara Cebrían

Aroa Lebron

Marian Márquez Gracia

Sonia Puig-Gròs

Marta Ribas

Gemma Sánchez

[Tornar a l'índex](#)

DEPT. DE PATROCINI, MECENATGE

I ESDEVENIMENTS

Helena Roca

Paula Gómez
Laia Ibarz
Sandra Oliva
Sandra Modrego
Mireia Ventura
Esdeveniments
Isabel Ramón
Marcos Romero
Paulina Soucheiron

DEPT. DE RECURSOS HUMANS

I SERVEIS GENERALS

Jordi Tarragó

Administració de personal

Jordi Aymar
Mercè Siles

Formació i seguretat i salut laboral

Rosa Barreda

Recepció

Cristina Ferraz
Christian López

Servei mèdic

Mireia Gay

Seguretat

Ferran Torres

Informàtica

Raquel Boza
Pilar Foixench
Sara Martín
Xavier Massotti
Nicolás Pérez

Instal·lacions i manteniment

Susana Expósito
Helena Ferré
Domingo García
Isaac Martín

DEPT. DE RELACIONS INSTITUCIONALS

Estefania Sort

Relacions Públiques

Pol Avinyó
Laura Prat
Mireia Salanqueda

Sala

Mariona Alsius
Bruna Bassó
Maria Bericat
Aina Callau
Helena Cardona
Marc Carulla
Marian Casals
Rosa Castillo
Noel Colon
Alba Contreras
Julia Cortina
Eloi Duran
Ainara Elejalde
Clara Enrich
Duna Esteve
Oriol Fontanals
Talita Gabarre

Ariadna Gil
Lola Gras
Oriol Janué
Aleix Lladó
Martina Mesado
Pol Modrego
Mar Montserrat
Victòria Moragas
Marta Niell
Xavier Pérez
Marc Roucaud
Anna Rueda
Anna Rueda
Berta Sagrera
Lara Sánchez
Jana Sandiumenge
Jana Saumell
Marc Sevilla
Maria Solà
Maria Solé
Maria Torredeflot
Mar Torrents
Carlos Torres
Laia Valls
Martina Vera
Francisco Zambrano
Cèlia Zhunyu Giménez

DEPT. TÈCNIC

Xavier Sagra

Oficina tècnica

Marc Comas
Guillermo Fabra
Paula Miranda
Natalia Paradela
Eduard Torrents

Coordinació escènica

Maria de Frutos
Miguel Ángel García
Pablo Huerres
Txema Orriols

Administració de personal

Cristina Viñas
Judit Villalmanzo

Logística i transport

José Jorge González
Eloi Batalla
Blai Munuera
Lluís Suárez

Maquinària

Albert Anguera
Ricard Anguera
Joan A. Antich
Natalia Barot
Pere Bonany
Albert Brignardelli
Raúl Cabello
Ricard Delgado
Yolanda Escoda
Sebastià Escutia
Emili Fontanals
Ramon Llínas
Eduard López
Gonzalo Leonardo López
Francesc X. López
Begoña Marcos
Aduino J. Martínez
Manuel Martínez
Roger Martínez

Eduard Melich
Bautista V. Molina
Albert Peña
Esteban Quífer
Esther Obrador
Carlos Rojo
Jordi Segarra
Marc Tomàs

Luminotècnia

Susana Abella
Juan Boné
Sergi Escoda
Oriol Franquesa
Jordi Gallues
J. Pere Gil

Anna Junquera
Toni Larios
Joaquim Macià
Francesc Macip
Antoni Magrina
Vicente Miguel
Enric Miquel
Alfonso Ochoa
Charles A. Pascua
Robert Pinies

José C. Pita
Ferran Pratdesaba
Artur Sampere
Josué Sampere

Tècnica d'audiovisuals

Jordi Amate
Antoni Arrufat
Guillem Guimerà
Gerard Mora
Amadeo Pabó
Charles Rabassa
Josep Sala
Antoni Ujeda
Angel Vilchez

Attrezzo

Javier Andrés
Stefano Armani
José Luis Encinas
Montserrat Gandia
Emma García
Miguel Guillén
Antoni Lebrón
Ana Pérez
Andrea Poulastrou
Lluís Rabassa
Jaume Roig
Josep Roses
Mariano Sánchez
Vicente Santos

Regidoria

Llorenç Ametller
Albert Estany
Immaculada Faura
Xesca Llabrés
Jordi Soler

Sastreria

Amaranta Albornoz
Rui Alves
María del Mar Cañavate
Esther Chércoles
Alejandro Curcó
Sheila Escudero
Rafael Espada
David Farré

Cristina Fortuny
Carme González
Esther Linuesa
María Norbely Londoño
Jaime Martínez
Patricia Miranda
Elisabeth Nicolau
Imma Porta
Teresa Revenga
Blanca Rodríguez
Dolors Rodríguez
Gloria Royo
Javier Sanz
Joan Sanz
Montserrat Vergara
Alba Viader
Patrícia Viguer
José Francisco Ybarra
Caracterització
Susana Ben Hassan
Monica Núñez
Liliana Pereña
Miriam Pintado
Núria Valero

[Tornar a l'índex](#)

Direcció

Nora Farrés

Coordinació

Sònia Cañas, Marc Gaspà

Col·laboradors en aquest programa

Dolors Folch, Albert Galceran, Jaume Radigales, Jaume Tribó

Disseny original

Bakoom Studio

Disseny

Minimilks

Fotografia

Antoni Bofill, Christian Machío

Copyright 2023:

Gran Teatre del Liceu sobre tots els articles d'aquest programa i fotografies pròpies

Informació sobre publicitat i Programa de Patrocini i mecenatge

liceubarcelona.cat / mecenes@liceubarcelona.cat / 93 485 86 31

Comentaris i suggeriments

edicions@liceubarcelona.cat

La Fundació del Gran Teatre del Liceu és membre de

OPERAVISION

El Gran Teatre del Liceu ha obtingut les certificacions

EMAS (Eco Management and Audit Scheme)

ISO 14001 (Sistema de gestió ambiental)

ISO 50001 (Sistema de gestió energètica)

Distintiu de garantia de qualitat ambiental

GA-2016/0235

GE-2016/0036

Gran Teatre del Liceu